

**Факультет міжнародних відносин
Кафедра країнознавства**

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ І ТУРИЗМ: СУЧАСНІСТЬ ТА РЕТРОСПЕКТИВА

**Збірник матеріалів Дев'ятої всеукраїнської
науково-практичної конференції студентів
та молодих учених**

30 травня 2019 р., м. Острог

Випуск 9

**Острог
Видавництво Національного університету «Острозька академія»
2019**

УДК 001:327+379.5

ББК 66

М 34

*Рекомендовано до друку радою факультету міжнародних відносин
Національного університету «Острозька академія»
(протокол № 10 від 22 травня 2019 року)*

Редакційна колегія:

Олександра Фомін, Артур Колдомасов, Анастасія Верховецька.

Рецензенти:

Рудько С. О., кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри країнознавства Національного університету «Острозька академія»;

Кулаковський П. М., доктор історичних наук, професор кафедри країнознавства Національного університету «Острозька академія».

М 34

Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива: збірник матеріалів Дев'ятої всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих учених / ред. колегія: О. Фомін, А. Колдомасов, А. Верховецька. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2019. Вип. 9. 108 с.

У збірнику містяться матеріали Дев'ятої всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих учених «Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива», що відбулася 30 травня 2019 року на базі Національного університету «Острозька академія».

Для науковців, аспірантів та студентів.

УДК 001:327+379.5

ББК 66

*Роботи опубліковано в авторській редакції.
Організаційний комітет не несе відповідальність за достовірність
статистичної інформації та інформації, що подана в рукописах.*

© Видавництво Національного університету
«Острозька академія», 2019
© Автори статей, 2019

СЕКЦІЯ 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАРУБІЖНОГО РЕГІОНОЗНАВСТВА

Олена Контаріз,

студентка 3 курсу,

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

ЯДЕРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ І ФАКТОР ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ США ЗА ПРЕЗИДЕНСТВА ДОНАЛЬДА ТРАМПА

Дії президента Дональда Трампа протягом своїх перших двох років перебування на посаді президента часто були необачними, неосвіченими і хаотичними. Експерти занадто часто концентруються на глибокій недосконалості особистості Трампа і його схильності вести політику в Twitter. Однак, жоден політик у США не має узгодженої і переконливої політики, щоб впоратися з погіршенням світового порядку, але Трамп отримує майже всі звинувачення і, на думку багатьох, не заслуговує на президентство.

Президенти США зобов'язані щорічно подавати проєкт бюджету Конгресу, але ці плани не впливають на законодавство держави. Реальна цінність ж цього проєкту полягає в тому, що вона є способом вираження цінностей майбутньої політики адміністрації.

Під час президентських виборів 2016 року Трамп відрізнився від своїх суперників-республіканців, критикуючи війну в Іраку (яку він фактично підтримував під час її початку), і привернув увагу до того, що менш схильний до використання методу військової інтервенції. Джек Хантер пішов настільки далеко, що запропонував нам подякувати Трампу за новий рух антимілітаристичних республіканців. Маючи це на увазі, ми можемо запитати себе, що чи справді останній проєкт бюджету говорить про підхід адміністрації Трампа до зовнішньої політики. Як ми бачили в його минулих проєктах, він хоче збільшити військові витрати майже на п'ять відсотків – більше, ніж навіть Пентагон. Але Дерек Джонсон, виконавчий директор Global Zero, виявляє щось ще більш тривожне. Запропонований бюджет збільшить витрати на ядерну зброю на 12,4 млрд. доларів, що на 11,8% більше, ніж у попередньому фінансовому році.

Ставлення Трампа до збільшення витрат ядерної зброї нікого не дивує. Наріжний камінь цієї ядерної політики спрямований на наближення США до боротьби з новим ядерним озброєнням і мен-

шими обмеженнями у використанні. Ядерний план Трампа підкріплений міфами про «контрольовану ескалацію» і «виграшну ядерну війну», а також глибоке нерозуміння потужності ядерного арсеналу Америки, який легко можна протиставити російському і який є в чотири рази більшим, ніж інші ядерні озброєння разом.

Головним пріоритетом національної безпеки Сполучених Штатів має бути запобігання використанню ядерної зброї, а прагнення адміністрації Трампа до «низькодохідної» ядерної зброї протирічить цьому. Ви можете собі уявити, що малий арсенал ядерної зброї є більш безпечним, але це не так. Небезпека такого виду зброї є в тому, що вони є більш спокусливим варіантом для використання в конфлікті. Варто враховувати, що єдина «низькопродуктивна» ядерна бомба, що вибухне над Білим домом, призведе до вбивства 100 тисяч людей та поранить більше 125 тисяч людей. Цей ефект буде в 2500 разів більш руйнівним, ніж ефект від ядерних бомб, що використовувалась в бомбардуванні Оклахома-Сіті. Протягом останніх двох років президент заявив тривожні речі щодо використання ядерної зброї. Це та галузь, де ілюзії та самовільне незнання Трампа представляють найбільшу загрозу.

З іншого боку, бюджет президента скорочує фінансування Державного департаменту на 13 мільярдів доларів, або на 23%, що є скоріше позитивним кроком з огляду на політику Державного секретаря Помпео. Ось кілька причин вважати цю політику неефективною:

- президент досі не звільнив послів двох найважливіших союзників США на Близькому Сході – в Саудівській Аравії та Туреччині, що мало б бути очевидним після вбивства саудівського журналіста Джамала Хашоггі в Стамбулі;

- у Мексиці зараз немає посла США;

- жодного посла в ядерному Пакистані, можливо, найнебезпечнішій країні на Землі;

- ніякого посла в Єгипті, найбільш густонаселеній країні арабського світу;

- ніякого посла в Йорданії, вразливому союзнику, затиснутому між Сирією та Ізраїлем;

- ніякого посла в Південній Африці чи Сінгапурі.

Ці цифри не враховують спеціальних посланців або представників в міжнародних організаціях, які носять ранг посла. Загальний результат: майже половина робочих місць на вищому рівні в Державному департаменті залишається вакантною майже два роки. В тій мірі, в якій бюджет є відображенням цінностей політики, До-

нальд Трамп показує, що він хоче більше ядерної зброї та менше дипломатії.

Список використаних джерел та літератури:

1. 2020 election: Trump's foreign policy narrative could help him win – Vox. URL: <https://www.vox.com/world/2019/4/1/18285395/trump-2020-foreign-policy-democrats>.

2. The Democratic Divide on Trump's Nuclear Weapons Plan. The National Interest. URL: <https://nationalinterest.org/feature/democratic-divide-trumps-nuclear-weapons-plan-51792>.

3. Washington Monthly. Trump's Foreign Policy: More Nukes and Less Diplomacy. URL: <https://washingtonmonthly.com/2019/03/12/trumps-foreign-policy-more-nukes-and-less-diplomacy/>

Сергій Насадюк,

студент 4 курсу,

Донецький національний університет імені Василя Стуса (Вінниця)

«ГОСТРА СИЛА» КИТАЮ ЯК ВИКЛИК ГЕОПОЛІТИЧНИМ ІНТЕРЕСАМ США

Через неможливість продемонструвати дружнє обличчя світові, Комуністична партія Китаю змушена більше покладатися на інші, менш явні способи просування китайських інтересів на міжнародному рівні. Термін «гостра влада» описує те, що до сих пір називалося політичною війною або операціями впливу. «Різка влада» є стратегією з залученням автократичних режимів, які «проникають в політичне та інформаційне середовище в країнах, на які це спрямовано». Китайська «гостра сила» може поставити під сумнів існування сучасної світової системи та призвести до її різкої зміни, яка є не вигідною не лише для США, а й для інших держав, оскільки, економічна потужність не є основою існування успішної демократичної країни. Ця нестабільність, в першу чергу, загрожує геополітичним інтересам США й може призвести до початку «ефекту доміно» та суцільного занепаду системи, за якою держави зараз живуть.

Питанню sharp power були присвячені роботи як українських, так і зарубіжних дослідників. Серед них слід виокремити роботи О. Колосовської, Е. Ремейкіс, Дж. Ная молодшого та інших. Тим не менш, необхідно приділити більше уваги вищевказаному питанню.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні ролі sharp power, як однієї із пріоритетних елементів у зовнішньополітичній діяльності Китаю, а також у дослідженні ступеню та масштабності впливу вищезгаданої сили за межами держави (в першу чергу, це стосується США).

У січні 2018 Джозеф Най – молодший опублікував статтю *How Sharp Power Threatens Soft Power*, де висловив своє ставлення до китайського досвіду застосування створеної ним же концепції. Він підтримав думку, що китайська «м'яка сила» може становити загрозу для розвинених західних демократичних держав і тому слід активніше використовувати термін «гостра сила» (sharp power).

Основна відмінність, за Наєм, полягає в цінностях і методах. Китай – авторитарна держава, яка вдається до залякування, диверсій, тиску, щоб виправдати свій режим за кордоном. «Якщо на вас направили зброю, почали вимагати гроші та забрали гаманець, неважливо, що ви думаєте або хочете, – це жорстка сила. Якщо ж хтось переконав вас віддати йому гроші, значить, він змінив ваші думки і бажання – це м'яка сила». Най зазначив, що для захисту цілком справедливо використовувати інструменти «гострої сили» КНР. Наприклад, такими є Інститути Конфуція, де не обмежують себе просуванням китайської мови і культури, а публічно виступають за нагальні для Китаю політичні питання.

Інститути Конфуція спрямовані не стільки на популяризацію китайської культури, скільки на посилення політичного впливу країни у світі. Однак, їх звинувачують в втручанні в академічні правила університетів-партнерів, стеженні за іншими китайцями і навіть шпигунстві. Інститути Конфуція (ІК) почали функціонувати з 2004 року. Вони працюють на базі іноземних центрів з вивчення Китайської Народної Республіки. Існують маленькі «класи Конфуція», якщо нема можливостей розмістити повноцінні інститути.

ІК отримували різні скарги від місцевих органів влади Японії, Канади, Австралії, Росії та США. До прикладу, Американська виконавча комісія Конгресу по Китаю зацікавилася діяльністю цих інститутів. До того ж, експерти почали висловлювати занепокоєння, що діяльність цих установ найближчим часом може призвести до появи, так званих, прокитайських лідерів у Сполучених Штатах.

Певні китайські органи влади часто пропонують вихідцям з КНР попрацювати на благо Батьківщини. Однак, не всім і не завжди, до того ж хтось серед ймовірних кандидатів відмовляється, але підозри у приймаючих країн виникають не на порожньому місці. Нерідко китайці пропонують співпрацю і чиновникам інших країн – в Австралії, наприклад, сенатору Сему Даст'ярі довелося піти у відставку через зв'язки з КНР, а спецслужби затіяли після цього серйозне розслідування про прокитайські лобі. Сем під час своєї роботи в уряді активно захищав китайську позицію в австралійському парламенті щодо спірних питань в Південно-Китайському морі. Аналогічний скандал був, до речі, і в Сінгапурі.

Ставлення світу до ІК є неоднозначним: для когось вони були єдиним шансом вивчити китайську мову та сформувані своє життя так, як вони хотіли. Однак, докази та факти, що свідчать про темний бік існування цих інститутів змушують замислитись над чесністю їх діяльності та можливою загрозою національній безпеці. Варто не

впадати в крайнощі, однак, наївно вірити у те, що усі ці «докази» – неправда, теж не можна.

Характеризуючи в цілому цей етап взаємовідносин США і Китаю, можна вважати, що в американській політиці стосовно Китайської Народної Республіки йде пошук нового балансу між стратегією економічного і політичного (але вже без спроб «демократизації») залучення Китаю і стратегією його системного стримування. Пекін намагається відповідати на нові американські претензії в кооперативному аспекті, акцентуючи увагу на необхідності зміцнювати взаємну довіру і правильно розуміти Китай, який не збирається відходити від курсу на партнерство з США. Однак, в умовах нового американського тиску, КНР доведеться, мабуть, йти на нові поступки США, щоб чергова фаза погіршення китайсько-американських відносин не стала на заваді реалізації його власних глобальних планів. У перспективі, на характері відносин Китаю і США може почати позначатися внутрішньополітична ситуація в КНР. Уже сьогодні в країні поряд з традиціоналістами, що сприймають США як суперника і ворога, є досить впливові групи, які бачать в США фактично джерело капіталу, нових технологій і можливостей для зміцнення своїх власних позицій.

Список використаних джерел та літератури:

1. Колосовська О. Китайські «інститути Конфуція» ведуть підривну діяльність в усьому світі. URL: <https://www.ar25.org/article/kytayski-instituty-konfuciya-vedut-pidryvnu-diyalnist-v-usomu-sviti.html>;
2. Amy Remeikis. Sam Dastyari quits as Labor senator over China connections // The Guardian, 2017. URL: <https://www.theguardian.com/australia-news/2017/dec/12/sam-dastyari-quits-labor-senator-china-connections>;
3. Joseph S. Nye Jr. How Sharp Power Threatens Soft Power // Foreign Affairs, 2018. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-01-24/how-sharp-power-threatens-soft-power?cid=int-fls&pctype=hpg>.

Юлія Жабенко,

магістрантка,

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

ПОЗИЦІЯ ДОНАЛЬДА ТРАМПА ЩОДО КИТАЮ ЯК СТРАТЕГІЧНОГО СУПЕРНИКА США НА СВІТОВІЙ АРЕНІ

Головним антагоністом у стратегії зовнішньої політики президента Трампа є Китай. У її рамках Китай характеризується як «стратегічний суперник», який не лише «кидає виклик американській владі, впливу та інтересам», але й «намагається знищити американську безпеку і процвітання».

Наприклад, в Європі Білий дім пообіцяв співпрацювати з Європейським Союзом, щоб перекрити «несправедливу торгівлю та економічну практику Китаю та обмежити придбання чутливих технологій». У Латинській Америці NSS критикує підтримку Китаєм венесуельського режиму, посилюючи продаж озброєння в регіоні, а також підвищуючи державні інвестиції і кредити, які загрожують суверенітету сусідніх держав.

У Південній і Центральній Азії зусилля адміністрації Трампа у покаранні Пакистану за підтримку бойовиків і терористів заважають союзу Пекіна з Ісламабадом, а кошти, що випливають з економічного коридору Китаю і Пакистану (СРЕС) становлять 62 мільярди доларів. Аналогічно, на Близькому Сході поширений китайський економічний вплив, він же є найбільшим покупцем іранської нафти. Це залишається перешкодою для проєктів Трампа щодо ізоляції Ірану. У Африці Білий дім планує кинути виклик «видобутковому економічному сліду» Китаю, що підриває довгостроковий розвиток Африки «корумпованими елітами, домінуючими над видобувними галузями та блокуванням країн у нестійкі та непрозорі борги та зобов'язання».

На території «Індо-Тихоокеанського регіону», адміністрація Трампа розглядає дії Китаю як спробу змінити баланс сил та стратегічну загрозу інтересам Сполучених Штатів. NSS відзначає, що китайські «економічні потуги», такі як інвестиції в інфраструктуру

та торговельні стратегії, сприяють геополітичним прагненням Пекіна. Білий Дім закликає звернути увагу на агресивні зусилля Китаю щодо меліорації землі та мілітаризації в Південно-Китайському морі, тому що це «загрожує вільній торгівлі, загрожує суверенітету інших націй і підриває регіональну стабільність». Згідно NSS, китайські «безпрограшні» вирішення питання приховують загрозу китайського домінування, що загрожує суверенітету менш потужних держав регіону.

Адміністрація Трампа націлена на розвиток китайських передових озброєнь та можливостей, які можуть загрожувати критично важливій інфраструктурі Америки. Зростаючий військовий потенціал Китаю і потенційні технології прориву покликані обмежити прийняття рішень Америкою і доступ до таких місць, як Південно-Китайське море.

У космічному просторі і в кіберпросторі передові технології і зброя також загрожують американській архітектурі зв'язку, що підтримує американську армію та економіку. Військова модернізація і економічне зростання Китаю, за даними NSS, частково обумовлені тим, що Пекін «несправедливо» маніпулює відкритою природою «інноваційної економіки США», щоб вкрати інтелектуальну власність і технології США. Таким чином, Трамп обіцяє захистити інноваційну базу Америки – приватні підприємства, наукові кола та національні лабораторії – від надмірного китайського впливу.

Врешті, Трамп оголосив про лібералізаційний експеримент по підведенню Китаю до невдачі. Період «стратегічного самозаспокоєння» після «холодної війни» закінчився. Натомість NSS охоплює голу боротьбу за владу з Китаєм.

Підвищене суперництво США і Китаю має деякі переваги для держав Південно-Східної Азії. До великого незадоволення Китаю, США будуть продовжувати здійснювати права на свободу судноплавства в Південно-Китайському морі, чого не бажають робити регіональні держави, побоюючись накликати на себе гнів Пекіну. Як показує тривала конкуренція за фінансування інфраструктури між Китаєм і Японією в Південно-Східній Азії, регіональні держави можуть отримати вигоду з гри однієї великої держави проти іншої.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ian Storey, Malcolm Cook. The Trump Administration and Southeast Asia: America's Asia Policy Crystallizes. URL: https://www.iseas.edu.sg/images/pdf/ISEAS_Perspective_2018_77@50.pdf

2. Roncevert A. Deciphering U.S. Foreign Policy in the Trump Era. *The Diplomat*. 2018. URL: <https://thediplomat.com/2018/01/deciphering-u-s-foreign-policy-in-the-trump-era/>.

3. Science & Technology Highlights in the First Year of the Trump Administration. *Executive Office of the President of the United States*. 2018.

4. Trump's Foreign Policy Moments. Council on Foreign Relations. URL: <https://www.cfr.org/timeline/trumps-foreign-policy-moments>.

Олександр Каламаж,

магістрант,

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

ВІДНОСИНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ З УГОРЩИНОЮ У 2014 – 2018 РР.

Відносини між Росією та Угорщиною розвиваються стрімко, часто проводяться регулярні зустрічі на високому рівні. Однак через анексію Криму в 2014 році та розпалювання війни на Донбасі Росією, економічні санкції США та Європейського Союзу проти Росії вдарили по зовнішній торгівлі РФ з країнами ЄС, зокрема і з Угорщиною.

Згідно з думкою нинішнього Міністра Закордонних Справ Угорщини Петра Сійярто, антиросійські санкції неефективні і шкідливі як для європейської економіки, так і для Росії. На даний момент економічні втрати Угорщини в експорті склали 6,5 млрд. доларів. Це суттєва втрата для країни, оскільки обсяг експорту в Росію становить 90 млрд. доларів. Однією з головних проблем нинішньої економічної співпраці країн є проблема транзиту природного газу через територію України. Згідно з угорськими даними, продукція експорту з Росії до Угорщини на 2015 р знизилася на 62% у порівнянні з 2014 роком. Виходячи з ситуації, що склалася, Угорщина швидше зацікавлена в швидкому пом'якшенні економічних санкцій, введених Заходом проти Росії.

17 лютого 2015 року президент РФ Володимир Путін відвідав Угорщину з робочим візитом. У ході візиту були підписані міжурядові угоди про сприяння міжрегіональному співробітництву, про співпрацю в сфері охорони здоров'я та вищої освіти.

2 лютого 2017 року в Будапешті відбулися переговори Володимира Путіна з прем'єр-міністром Угорщини Віктором Орбаном. Основну увагу присвячено економічній взаємодії двох країн, конкретним заходам щодо нарощування товарообігу та інвестицій, також розширення співпраці у високотехнологічних галузях промисловості, розвитку культурно-гуманітарних зв'язків. Водночас наголошувалась на співпраці в сфері енергетики. Сторони не минули обговорення з актуальних питань на міжнародній арені, а саме

ситуації в Україні та Сирії. 28 серпня 2017 року президент Росії відвідав Будапешт з робочим візитом, у ході якого обговорювалися питання торгово-економічної взаємодії двох країн.

Прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан теж неодноразово відвідував Росію. Зокрема 14 січня 2014 року, 17 лютого 2016 року, 18 вересня 2018 року. У ході цих візитів відбулись обговорення з економічних, політичних, гуманітарних питань та енергетики зокрема. Головним енергетичним проектом Росії в Угорщині є побудова АЕС «Пакш», яка потрібна для повного забезпечення країни електроенергією. Планується добудова двох нових реакторів. Вартість проекту складає 12,5 млрд. євро, 10 млрд. з яких надано Росією в якості кредиту.

У грудні 2015 року «Газпром» продовжив з угорськими партнерами контракт на постачання російського природного газу до кінця 2019 року.

За підсумками 2017 року товарообіг Росії і Угорщини склав 5,37 мільярда доларів, в тому числі російський експорт – 3,28 мільярда доларів і імпорт – 2,08 мільярда доларів, збільшившись на 24,77% в порівнянні з 2016 роком. Російський експорт у 2017 році був представлений такими групами товарів як мінеральні продукти (82%), продукція хімічної промисловості (10%), машини, обладнання і транспортні засоби (5%). У структурі імпорту Росії з Угорщини були представлені такі товари як машини, обладнання та транспортні засоби (38,89%), продукція хімічної промисловості (33%), продовольчі товари та сільськогосподарська сировина (12%), метали і вироби з них (2%), текстиль та взуття (2%), деревина та целюлозно-паперові вироби (1%). У січні-травні 2018 року товарообіг Росії і Угорщини склав 2627,5 млн. доларів, в тому числі експорт 1739,5 млн. доларів, імпорт – 888,1 млн. доларів.

Пріоритетними сферами двостороннього взаємодії залишається паливно-енергетичний сектор і атомна енергетика Угорщини. Будапешт пішов назустріч Москві у вирішенні певних питань. Орбан дав росіянам карт-бланш у сфері енергетики. Росія поставляє 70% нафти і 65% природного газу, що споживаються Угорщиною. У ході останнього візиту Орбана в Москву у вересні 2018 року був укладений контракт з «Газпром» на постачання природного газу в 2020 р.

Отже, відносини Росії з Угорщиною залишаються партнерськими навіть в умовах санкційної політики ЄС. Керівництво Угорщини виступає проти санкцій щодо РФ і вимагає їх скасування та поновлення діалогу з Москвою. Для Будапешту співпраця з Росією має важливе значення. Насамперед мова йде про енергетичний сектор,

адже Угорщина отримує російські енергоресурси, розробляються спільні проекти, а саме проект «Пакш», що є вкрай необхідним для неї.

Список використаних джерел та літератури:

1. Голобоков А.С. Итоги Восточного экономического форума как фактор устойчивого развития социально-экономического потенциала российского Дальнего Востока. *Фундаментальные исследования*. № 11. 2015. С. 981-985.
2. Интервью главы МИД Венгрии Петера Сийярто для «Ъ». URL: <http://kommersant.ru/doc/3200325>.
3. Кухалейшвили Г. Антиевропейский демарш Сийярто: Зачем Будапешт заигрывает с Москвой. URL: <https://112.ua/statji/antievropeyskiy-demارش-siyyarto-zachem-budapesht-zaigryvaet-s-moskvoy-466841.html>.
4. Риджуэлл Г. Россия собирается инвестировать миллиарды долларов в АЭС в Венгрии. *Голос Америки*. 2018. URL: <https://www.golos-ameriki.ru/a/vengria-orban--putin-nuclear-sdelka/4577294.html>.
5. Экспортеры России: аналитика по Болгарии, Венгрии, Польше, Чехии, Румынии. URL: <http://m.rusexporter.ru/research/country/>

Катерина Алексєєва,

кандидат філософських наук, доцент

Національний транспортний університет (Київ)

ПОСТМАТЕРІАЛІЗМ: ВИКЛИКИ ДЛЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Перше десятиріччя української незалежності бачилося насамперед як поступова реінтеграція України в якості органічно європейської реальності в політичний і культурний простір Європи. Тоді спостерігався взаємний ентузіазм україно-європейських стосунків. Початок третього тисячоліття відкривається глибоким скептицизмом з обох сторін. Україна закидає Європі утилітаризм її інтересів, непослідовність у ставленні до східноєвропейських демократій, нерозуміння українських проблем. Політика ЄС натомість критикує нас за інструментальний інтерес на рівні кредитів, «багатовекторність» українського політичного вибору, а також економіко-ідеологічні перепони на шляху побудови «відкритого суспільства».

Наша культурна традиція, в якій ми формуємося як українці сьогодні, має бути герменевтичною, а не герметичною; діалогічною, а не монологічною. Загалом традиція – це влада безіменного авторитету. І до неї належить також баласт забобонів і передсудів, що відчужують нас від модерного світу.

Бути модерним – це бути сучасним. Термін «модернізм» запровадив у 1950-х роках критик і теоретик Клемент Гренберг. За його словами, модернізм охоплює все з того, що є справді живим у нашій культурі.

Протягом трьох останніх десятиріч у міжнародних соціологічних дискусіях про модерний ціннісний поворот домінує американський соціолог Роналд Інгларт. Для соціологічних емпіричних досліджень поняття цінностей має суто прагматичний характер, позбавлений умоглядних філософських конотацій. У цьому контексті цінність розуміється як експліцитно сформульована або імпліцитно прийнята концепція бажаного, яка характеризує індивіда або групу, впливаючи на вибір доступних способів дії, її засобів та цілей. Інгларт описує ціннісний поворот у західному світі як зміщення прерференцій від матеріалістичних до постматеріалістичних цінностей

через зміщення у стратегіях виживання, які спочатку спрямовувалися до економічних здобутків, а пізніше – зі зростанням добробуту – до вдосконалення стилю життя. Йдеться про цінності, що гарантують виживання, і чиє значення зменшується на користь цінностей, що підвищують комфорт. Усе це, врешті-решт, розширюється до амбітної теорії модернізації, яка поєднує культурний поворот з економічними та політичними змінами.

Обидві свої базові гіпотези Інглгарт формулює таким чином:

1. гіпотеза нестачі: найвища суб'єктивна цінність надається тим речам, які є доступними в обмеженій кількості;

2. гіпотеза соціалізації: засадничі ціннісні орієнтації формуються впродовж підліткової стадії соціалізації і залишаються порівняно стабільними на подальших умовах життя.

Інглгарт пов'язує гіпотезу соціалізації з гіпотезою поколінь, яка є особливо актуальною для наших українських реалій. Міра відмінності між поколіннями залежатиме від того, наскільки швидкими й інтенсивними є зміни соціально-економічного середовища. Формулювання цієї гіпотези таке: через нерегулярність (переривчастість) у розвитку соціально-економічного середовища часова послідовність народжень зазнає зламів, які призводять до формування поколінь. Ті, хто належить до певного покоління, під час первинної соціалізації перебувають під впливом дуже схожих соціально-економічних чинників, які відрізняються від тих, що впливали на інші покоління (наприклад, довоєнне і повоєнне покоління, радянське і пострадянське покоління). Для визначення рівня модернізації суспільства людям певної вибірки надається список політичних цілей, з яких вони мають обрати ту, яка їм особисто здається найважливішою. Ось ці цілі:

A. Захист права на вільне висловлювання власної думки

B. Боротьба проти зростання цін

C. Більший вплив громадян на рішення уряду

D. Забезпечення спокою та порядку в цій країні

На основі відповідей формується шкала, яка отримала назву «шкала» або «індекс Інглгарта». Цілі A і C свідчать про постматеріалістичну орієнтацію, а B – матеріалістичну. В разі, якщо опитуваний характеризує обидві постматеріалістичні цілі як найнагальніші, то він отримує цифровий код «1». Це група чистих постматеріалістів. Якщо ж опитуваний приписує вищий пріоритет обом матеріалістичним цілям, то він отримує код «4»; цей варіант відповідає чистим матеріалістам. В разі, якщо опитуваний називає на першому місці постматеріалістичну ціль, а на другому – матеріалістичну,

то він отримує цифровий код «2» і позначається як постматеріалістичний змішаний тип. І, навпаки, якщо він на перше місце ставить матеріалістичну ціль, а на друге – постматеріалістичну, то дістає цифровий код «3» і характеристику «матеріалістичний змішаний тип». Інглхарт виходить із того, що цей індекс репрезентує континуум цінностей: що вища цифра, то сильніше виражається матеріалістична орієнтація, і навпаки.

Суголосна Інглхарту позиція сучасного українського політичного філософа Михайла Мінакова. Він слушно зазначає, що модернізація максимально залежить від світоглядних настанов громадян і мало – від тактичних ігор політиків, навіть якщо вони очолюють такі ресурсні країни, як Україна, Казахстан чи Росія. Модернізація – це довгий культурний глобальний процес утілення цінностей модерну в реальність. На території Західної Євразії цей процес почався наприкінці XVII сторіччя і тривав аж до кінця XX. Універсальна модель модернізації передбачає веберівське «розчаклування» світу традиційних суспільств, їхню раціоналізацію і зрозумілість.

Список використаних джерел та літератури:

1. Инглхарт Р., Вельцель К. Модернизация, культурные изменения и демократия: Последовательность человеческого развития. М. : Новое издательство, 2011. 464 с. (Библиотека Фонда «Либеральная миссия»).
2. Мінаков М. Рамки пострадянської демодернізації. Критика. 2013. URL: <https://krytyka.com/ua/articles/ramky-postradyanskoyi-demodernizatsiyi?page=2>
3. Пахльовська О. Ave, Europa!: ст., доп., публіц. (1998-2008). К. : Унів. Вид-во ПУЛЬСАРИ, 2008. 656 с.

Ігор Вознюк,

студент 3 курсу,

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

ГЕОЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В ЛІВІЇ

На початку жовтня 2018 року британське таблоїдне новинне агентство The Sun оприлюднило інформацію про те, що Російська Федерація надіслала на схід Держави Лівія групу військовослужбовців. Ця група складалася з офіцерів вищого рангу, військових експертів та спецпризначенців. За заявами агентства вони були направлені задля підтримки генерала Х. Хафтара та його Лівійської національної армії. Сам же генерал є головним військовим стратегом Палати представників – лівійського уряду, що базується на сході країни, у Тобруці, та не має міжнародного визнання. Палата представників конкурує з Урядом національної згоди, розташованим у Триполі, за контроль над країною.

Важливу роль для російського втручання у лівійську громадянську війну зіграли економічні фактори. В умовах посилення економічних санкцій через розв'язання війни з Україною, значення можливих фінансово-економічних вигод та преференцій від втручання у Лівійську кризу значно зросло. Дослідженню цієї теми присвячені наукові праці І. Куси, Д. Фроловського, В. Роткевича та інших. Наукова цінність цих досліджень полягає у тому, що вони виступають базою для розуміння змін у зовнішній політиці РФ щодо Лівії.

Зрозуміло, що найбільшу привабливість для економічних інтересів Москви становить можливість отримання доступу до нафтогазового сектору Лівії. Згідно зі статистичними даними, запаси лівійської нафти перевищують 45 мільярдів барелів. Зрозуміло, що становище з видобутком значно впливає на ціни на енергоносії на світовому ринку, тому Росія і намагається поставити нафтогазову інфраструктуру Лівії під свій контроль. Крім того, РФ втратила багато економічних можливостей після скинення режиму полковника М. Каддафі у 2011 році і подальшого розпаду країни, що наступив після невдачі еліт здійснити постреволуційне врегулювання. За даними інформаційного агентства Reuters, Росія позбулася контрактів

на постачання зброї, а також контрактів, які стосувалися видобутку нафти та газу на сході Лівії. Загальна ціна втрачених економічних проєктів, які передбачалося здійснити на основі підписаних договорів, становить понад \$10 млрд. Крім того Росія втратила доступ до своїх інвестиційних проєктів, в які, протягом довгих років, була вкладена сума, що майже дорівнює попередній.

Російська Федерація хоче втручанням у Лівію опанувати частку лівійського ринку енергоресурсів і отримати вигоди від минулих інвестицій. Контроль над нафтогазовим сектором – це контроль над світовими енергетичними ринками через отримання інструментарію для регулювання світових цін на нафту, а також можливість контролювати рівень добування енергоресурсів. Для Російської Федерації така перспектива є важливою, адже це ще більше посилить її вплив на дипломатичну гру в рамках Організації країн-експортерів нафти та допоможе, в певній мірі, мінімізувати вплив Ер-Ріада на формування цінової політики в рамках вище згаданої організації.

Роль нафтового чинника для російського залучення у лівійські справи є незначною через причину відсутності безпеки. Росія має великі внутрішні резерви, а експортери нафти в даний час страждають від низьких цін і надлишкової пропозиції. Російська нафтова компанія «Роснафта» і Національні нафтові корпорації Лівії підписали минулого місяця меморандум про взаєморозуміння. Хоча це свідчить про те, що нафтові угоди є привабливими, вони навряд чи будуть успішними на тлі нестабільності, що ускладнює розвідку, як це відбувається в Лівії. Для отримання економічної вигоди від нафторесурсів Лівії, Росії перш за все потрібно домогтися встановлення стабільного миру на території цієї держави, а особливо в місцях, де зосереджені основні родовища нафти – схід та північний схід держави. Реалізація цих проєктів залежить від ситуації безпеки в Лівії, яка, у свою чергу, частково залежить від зусиль Москви. Як бачимо Російська Федерація може через залученість у Лівію впливати на те, який об'єм нафти поставляється до країн Південної Європи, та таким чином захищати свій експорт енергоресурсів у ці країни. Схожа ситуація і з газовими ресурсами Лівії. Основна ціль, якої хоче досягти РФ – це недопущення розширення експорту лівійських енергоресурсів на південну Європу, що в перспективі може перерости у витіснення російських енергоресурсів з цього ринку.

Отже, геоекономічні інтереси Російської Федерації в Лівії вмотивовані бажанням отримати контроль над нафтогазовим сектором країни. Це дозволить Москві впливати на ціноутворення в енергетичній сфері. Також відновлення стабільності на лівійській терито-

рії дасть змогу Росії відновити дію контрактів щодо розвитку інфраструктури та військової сфери.

Список використаних джерел та літератури:

1. Why Might Russia Need Libya? URL: <https://www.ridl.io/en/why-might-russia-need-libya/>
2. На что рассчитывает Россия в Ливии? URL: <https://carnegie.ru/commentary/75494>
3. Оператор хаоса. Зачем Путину понадобилась Ливия? URL: <https://focus.ua/opinions/416609-operator-haosa-zachem-putin-reshil-podderzhat-kaddafi.html>
4. Росія розпалює війну в Лівії: чим небезпечно і що буде з цінами на нафту? URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/abroad/vijna-v-livii-dopomozhe-rf-pidirvati-es-mishin.htm>
5. Россия в Ливии: рисков мало, выгод еще меньше. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-46198706>
6. Сирійське дежавю: чи готує Путін вторгнення в Лівію? URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/world/middle-east/2017-01-16/siriyskoe-dejavu-gotovit-li-putin-vtorjenie-v-liviyu/9506>

Нікіта Беляєв,

студент 3 курсу,

Національний університет «Острозька академія» (Острозь)

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА США ТА КНР

Відносини між США та КНР є визначальними у багатьох сферах сучасного світу, тому варто простежити динаміку їх розвитку чи деградації. Це допоможе більш точно визначити особливості політик обох держав, що борються за лідерство у Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Співпраця між США та КНР у політичній сфері протягом двох каденцій Барака Обами та нинішньої каденції Дональда Трампа має значні відмінності одна від одної. Тому, слід виділити основні критерії, за якими буде відбуватися порівняння. По-перше, слід порівнювати по кількості проведених зустрічей на найвищому рівні. По-друге, слід порівняти зростання чи зменшення кількості якірних тем, які є предметом обговорення під час зустрічі.

Отже, під час своєї першої каденції Барак Обама провів 4 офіційні зустрічі із Ху Цзіньтао, перша з яких відбулася у Лондоні 2009 році, друга під час візиту Барака Обами до Пекіна, третя під час візиту Ху Цзіньтао до Вашингтону та четверта зустріч відбулася під час Східно-Азійського саміту АСЕАН у 2012 році.

Під час своєї другої каденції Барак Обама провів 12 зустрічей із Сі Цзіньпінем. При цьому, 2 з них відбулися на території США, 3 на території Китаю, а інші у рамках різноманітних міжнародних самітів. Таке різке зростання кількості особистих зустрічей під час другої каденції Барака Обами можна, по-перше пояснити поглибленням взаємозалежності держав одна від одної, а по-друге ускладненням відносин між державами.

За час президентської каденції Дональда Трампа відбулося вже 4 зустрічі між обома лідерами. По одній зустрічі відбулося на території США та КНР, а інші дві на полях міжнародних зустрічей. Таке різке падіння активності особистих зустрічей між Трампом і Сі в порівнянні з каденцією Обами, можна пояснити особистою неприязню між лідерами держав, а також глибокою кризою у діалозі

між державами. Так, частіше за все переговори між державами відбуваються на рівнях міністерств та департаментів, що свідчить про похолодання у політичних відносинах між державами.

Під час своєї першої каденції, Обама робив особливий наголос на важливості трансформації економіки КНР і залучення її у світову економічну систему як гаранта її стабільності. Іншим важливим аспектом у переговорах було питання перегляду Народним банком КНР їх валютної системи. Під час другої каденції Обама акцент у переговорах був зміщений на політичну сферу. Так, ключовим питанням було питання територіальної експансії Китаю, підтримка режиму Кімів у Кореї.

Трамп розпочинав свою каденцію на хвилі погіршення як політичних, так і економічних відносин між державами. Він продовжив політичну лінію Обама у переговорах з Китаєм стосовно зростання їх політичної ролі у Азії, територіальної експансії, та активної модернізації армії та флоту, що становило загрозу для гегемонії США у цьому регіоні.

Порівнюючи розвиток співробітництва між США та КНР у військовій сфері слід зауважити, що воно пройшло значну трансформацію за час першої та другої президентських каденцій Барака Обама. Якщо у 2009 році держави відносно співпрацювали у розвитку координації у оборонній сфері, а головне між ними не було конфліктних ситуацій у цій сфері, то вже 2013 році, тобто у кінці каденції Обама це співробітництво значно звузилося, а відносини перейшли у більш конфронтаційну форму.

Аналізуючи сферу військового співробітництва між державами у період президентської каденції Дональда Трапма, варто зауважити, що ця співпраця була зведена до мінімуму. Так, було припинено більшість контактів Міністерств оборони держав, припинено будь-які види військових навчань. Головною причиною цього і надалі є питання територіальної експансії КНР у регіоні Південно-Східної Азії.

Список використаних джерел та літератури:

1. China's 2013 Defense White Paper : станом на 09.2013р. / CNA CHINA. URL: https://www.cna.org/CNA_files/PDF/CCP-2013-U-005876-Final.pdf
2. National Security Strategy of the United States of America : станом на 12.2017р. / The Seal of the President of the US. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>

3. Why Obama is making time for Asia : веб сайт. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-15688973> (дата звернення: 15.04.2019)
4. U.S. Relations With China:1949 – 2019 : веб сайт. URL: <https://www.cfr.org/timeline/us-relations-china>
5. U.S. kicks China out of military exercise : веб сайт. URL: <https://www.politico.com/story/2018/05/23/us-china-naval-military-exercise-566721>
6. КНР завершила постройку военных объектов на островах в Южно-Китайском море : веб сайт. URL: <https://ria.ru/20170328/1490930312.html>

Анастасія Верховецька,

студентка 3 курсу,

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

ОСВІТНЯ МІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ДО РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Згідно з даними на 2018 рік, що були представлені на прес-конференції в Києві колишнім послом Республіки Польща (РП) в Україні Яном Пекло, в Польщі працюють та навчаються близько 2 мільйонів українців. Безумовно така кількість українців має свій вплив на освітню ситуацію в РП

Демографічна криза в Польщі, яка була спричинена як і природним зменшенням кількості населення, так й еміграційними тенденціями серед поляків працездатного віку, вплинула на сектор освіти. Особливо гостро нестачу студентів відчувають приватні навчальні заклади, які перебувають під загрозою скорочень або навіть закриття. Виходячи з цього польський уряд розглядає іноземців як джерело потенційних студентів, а в майбутньому – кваліфікованої робочої сили. В цьому контексті українські студенти є стратегічно важливими для Польщі, адже вони складають 55% від загальної кількості іноземних студентів.

Загалом протягом 2016/2017 навчального року в Польщі на постійній основі навчалось більше 33 тисяч українських студентів, що становить 43% від всіх українських громадян, які навчаються за кордоном. І ця цифра постійно збільшується: з 2014 року кількість українських студентів в Польщі збільшилась більше ніж в 2 рази – з 15 то 33 тисяч. Таке значне зростання кількості українців, що навчаються в Польщі передусім пов'язано з внутрішніми перетвореннями в Україні, Революцією Гідності та війною на сході країни. Україна, яка стоїть на шляху демократичних перетворень та євроінтеграції, зустрілась з проблемою відсутності фахівців відповідної кваліфікації. Тому за останні роки значною мірою активізувався обмін між українською та польською молоддю в області європейських досліджень. Також мотивацією може бути вищий рівень освіти та можливість отримати диплом, що буде катуватись за кордоном. Разом з цим останні дослідження показали, що українська молодь, яка

виїжджає навчатись закордон, радше не задоволена умовами життя в Україні загалом, ніж станом освіти. Вона розглядає вищу освіту в іншій країні як місток до подальшого життя після випуску в кращих умовах поза межами України. Згідно з опитуванням, яке проводив аналітичний центр CEDOS серед українських студентів в Польщі в 2018 р., тільки 6% опитаних збираються повертатись в Україну після закінчення навчання.

Враховуючи все вищевикладене відкритими залишаються питання про політику Варшави щодо залучення українських студентів та забезпечення для них відповідних умов навчання та проживання в Польщі. На сьогоднішній момент польський уряд не має повної та вичерпної міграційної стратегії, яка б включала в себе й освітню сферу і сприяла залученню іноземців, в тому числі й українців, до польського суспільства. Винятком є Карта поляка, яка значно спрощує процес отримання польського громадянства. За словами посла України в Польщі Андрія Дешиці, вже близько 200 тисяч українців отримали Карту.

За відсутності урядової політики, активна робота для заохочення української молоді навчатись і працювати в Польщі ведеться на рівні окремих міст та навчальних закладів, як державних, так і приватних. Дуже часто робота ведеться за підтримки Міністерства науки та вищої освіти РП. Міністерство в свою чергу відкрито підтримує спрощення правил легалізації для студентів, а також підтримує випускників на ринку праці.

Трудова та освітня міграція українців до Польщі спричинила ряд проблем та викликів в польському суспільстві, яке виявилось неготовим прийняти близько 2 мільйонів українців. Найбільшою проблемою є мовний бар'єр. Хоча українці проживають довгий час в Польщі і навчаються там, лише половина з них вільно володіє польською мовою. В міжособистісних контактах певний вплив здійснює історичне питання, яке в останні роки особливо гостро обговорюється на найвищих рівнях. Та прояви національної нетерпимості є точковими і в загальному не перешкоджають життю українців Польщі. В цьому контексті слід особливо виділити призначення в березні 2019 р. Президентом Вроцлава уповноваженої з питань українців Ольги Хребор. Новостворена посада має допомогти в розвитку міжкультурного діалогу та реагувати на потреби української громади міста.

Список використаних джерел та літератури:

1. В Польщі зменшується кількість українських заробітчан. URL: <https://hromadske.ua/posts/v-polshi-zmenshuyetsya-kilkist-ukrayinskih-zarobitchan-rzeczpospolita>

2. Президент Вроцлава призначив уповноважену з питань українців. URL: http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/413038?fbclid=IwAR2m2dO8nfFeci_p9aiOBE6IHZhuiedqRQY6HjG3VpSAz6K0a_MH0laMBMg

3. У Польщі живуть та працюють понад 2 мільйони українців. URL: <https://hromadske.ua/posts/u-polshchi-zhyvut-ta-pratsiuiut-2-miliony-ukraintsiv-posol>

4. Українське студентство в Польщі: політики залучення, інтеграції та мотивація і плани студентства. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainski-studenty-v-polshchi-polityky-zaluchennia-intehratsii-ta-motyvatsiia-i-plany-studentiv>

5. Українське студентство за кордоном: дані до 2017/18 навчального року. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-201718-navchalnoho-roku>

СЕКЦІЯ 2

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

Андрій Калько,

доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри географії і туризму,

Тетяна Глушкова,

кандидат економічних наук, доцент

*Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка
Степана Дем'янчука (Рівне)*

ДО ПРОБЛЕМ ОКРЕСЛЕННЯ ПОНЯТІЙНОГО ПОЛЯ ТУРИЗМОЗНАВЧОГО ТУРИЗМУ

У процесі розвитку перед туристичною наукою постають нові вимоги дослідження теоретичних і прикладних проблем, серед яких актуальним теоретичним завданням є інтерпретація окремих видів туризму. Для вирішення цих та інших актуальних проблем необхідно об'єднати зусилля науково-дослідних та освітніх установ, окремих вчених і представників туристичного бізнесу. За своєю природою туризм виступає в різних іпостасях: він є однією з найвагоміших та найдинамічніших галузей світової економіки і розвинутою соціальною системою, що генерує величезні потоки подорожуючих, до того ж забезпечує створення сотень мільйонів робочих місць. Ці складові повинні бути всебічно осмислені і оцінені.

Одним із результатів наукового осмислення класифікації туризму є авторська пропозиція більш точно окреслити, пропонований у попередніх публікаціях термін «туристичний туризм», та виокремити новий напрям – туризмознавчий туризм, оскільки категорія «туризмознавчий» більш повно і точно, на наш погляд, розкриває суть цього поняття). Натомість туристичний туризм можна вважати складовою туризмознавчого туризму.

Така позиція продиктована тим, що туризмознавчий туризм – це подорож з метою поглиблення знань у туристичній сфері для подальшого використання їх у професійній, освітній та науковій діяльності. Сегментом такого туризму можуть виступати працівники туристичних фірм, які беруть участь у інформаційних турах; науковці, викладачі, що викладають туристичні дисципліни; студенти, які опановують туристичний фах – їх мета здійснити поїздку, яка дозволить розширити професійний кругозір, а отриманий туристичний досвід складатиме основу для розвитку туристичної галузі.

Поняття туризмознавчого туризму недостатньо вивчене. Цей напрямок є новим для нашої країни. Деякі з різновидів туризмознавчого туризму є дуже дорогим задоволенням і використовуються переважно фахівцями у сфері туризму. Розвиток «туризмознавчого туризму» базується на різних ресурсах території, які підлягають вивченню або досконалому ознайомленню. Нами було обрано еколого-економічний підхід, якого дотримуються такі вчені як О. Ю. Дмитрук, В. А. Квартальов, В. Ф. Кифяк, О. О. Любіцева та інші. Згідно нього до туристичних ресурсів відноситься сукупність об'єктів, придатних для створення турпродукту. До таких ресурсів ми віднесли готелі, заклади харчування, історичні пам'ятки, точки продажу сувенірів та різної аутентичної продукції, інформаційно-туристичні точки, екскурсійні маршрути тощо. Перелік цих об'єктів є ресурсом розвитку туризму DESTINATION. Заклади туристичної інфраструктури є цікавими об'єктами пізнання, тому і виникає проблема обґрунтування доцільності та змісту реалізації існуючих принципів більш широкого визначення саме туризмознавчого туризму.

Варто охарактеризувати й особливості практичного спрямування туризмознавчого туризму, зокрема реалізацію рекламних турів туристичними фірмами. Наприклад, існує проблема у обліку даного виду туризму, адже у статистичному збірнику «Туристична діяльність в Україні» зазначається розподіл поїздок за метою, де виділяють таку категорію як «службова, ділова, навчання», частка яких, за даними 2017 року, займає 8,11% від загальної кількості обслугованих осіб і становить 194,9 тис.

При детальнішому дослідженні турів зі службовою, діловою, освітньою метою виявилось, що не всі фірми обліковують саме рекламні тури. Загалом, нами було проведено опитування власників турагентств міста Рівного і виявлено, що різні туроператори пропонують від 70 до 100 напрямків рекламних турів щорічно, кожен з яких може розраховуватися на чисельність до 50 осіб. Таким чином, сегмент туризмознавчого туризму серед представників туристичних агенств займає від 2 до 5 тисяч осіб. Також, за результатами опитування можемо констатувати тенденцію до збільшення учасників подібних турів.

Отже, пропоноване трактування змісту туризмознавчого туризму є відкритим для дискусії і зауважень, адже набуває особливої значення для фахівців з туризму, для яких об'єкти туристичної інфраструктури є єдиними конкурентноспроможними ресурсами на ринку туризму.

Водночас для освітньо-наукових закладів вивчення нового поняття «туризмознавчий туризм», на наш погляд, виступає передумовою подальшого урізноманітнення форм і змісту туризму.

Список використаних джерел та літератури:

1. Калько А. Д. Поняття і класифікаційне визначення туристичного туризму. Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід. Матеріали XII Міжнародної наукової конференції. Львів, 2018. С. 132-135.
2. Калько А. Д. Туристичний туризм як складова наукового туризму. Проблеми та перспективи розвитку вищої школи та економіки в XXI столітті. Збірник тез виступів Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (11–12 жовтня 2018 р.). Рівне : РВЦ МЕГУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2018. С. 286-288.
3. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні Навчальний посібник. Чернівці: Книги-XXI, 2003. 300 с.
4. Види туризму. Науковий туризм / Українська асоціація активного та екологічного туризму. URL: <http://uaeta.org/ua/tourism/27>.
5. Любіцева О. О., Бабарицька В. К. Туризмознавство: вступ до фаху: підручник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 335 с.
6. Туристична діяльність в Україні у 2017 році. Статистичний бюлетень. К. : Державна служба статистики України, 2018. 90 с.

Олександр Шама,

кандидат історичних наук, доцент,

*Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка
(Тернопіль)*

ДРІБНА (ЗАСТІНКОВА) ШЛЯХТА У ПРАЦІ «МАНДРІВКА ПОЛІССЯМ І БІЛОРУСЬКИМ КРАЄМ» П.М. ШПІЛЕВСЬКОГО

Праці публіциста і етнографа Шпілевського П.М. (1823 – 1861 рр.) в останні десятиліття широковідомі в сучасній Білорусі і активно використовуються в науковому обігу, серед іншого, в дослідженнях історії розвитку туризму і екскурсій. Особливо це стосується травелогу «Мандрівка Поліссям і Білоруським краєм» (перша публікація у 1853 – 1856 рр.) – «звіту про подорож» землями, що до кінця XVIII ст. перебували у складі Речі Посполитої і залишались маловідомими російському суспільству середини XIX ст. Різноманітні відомості історичного, географічного, філологічного, етнографічного характеру, майстерно вплетені у канву барвистого опису подорожніх вражень автора, склали справжній гімн його рідному краю і дотепер не втратили своєї актуальності.

Доволі помітне місце відводить М.П. Шпілевський «дрібному дворянству» (він також називає його «околична шляхта», «застінкові шляхтуни», «підпанки»), твердячи цілком в дусі тодішньої офіційної концепції «західнорусизму», що ця верства є прямим нащадком східнослов'янських племен, її поселення – шляхетські застінки – виникли із «стародавніх дрібних селитьб і оселищ слов'ян», суспільний устрій – це «старожитні родові відносини руських слов'ян», а мова – слов'янсько-кривницька, якою написані були державні акти всієї Західної Русі і Литви. Такий підхід дозволив автору «Мандрівки» елімінувати в своєму травелогу все, що відноситься до Польщі, максимально зблизивши, а де можливо – і ототожнивши історію і культуру Полісся і Білорусі з Росією.

Разом з тим, П.М. Шпілевському не вдалось повністю оминати самотутні риси підпанків із «застінків» («кутів», «кінців», «околиць», «рубевів»), яка жили «на старий покрій, як її діди і прадіди» і знати не знали про існування Петербурга. На ярмарках, що

складали «весь світ», застінкових шляхтичів – «записних любителів шумних задовольень», вони гуляють цілими юрбами, одягнені у венгерки, козакини, дивовижні шапки, фраки давноминулих літ, сірячкові сюртуки із складками біля талії і величезними комірцями, сягаючими вух. Серед них багато авантюристів, задирак і дурисвітів, вони кричать, аплодують, витанцьовують польки, краков'яки, кадрили, мазурку і англе́з, пиячать і походжають ярмарком з хлистиками, зверхньо поглядаючи на посесорів – таких самих з походження «шляхтунів», які, однак, заробляють на життя орендою або службою по найму. У себе в застінках «шляхтуни» тривалий час жили самоврядними спільнотами із своїм судом, розправою і зборами, однак після 1830 року вони цього привілею були позбавлені. Також не зумівши представити «древні дворянські документи», багато з них були обернені у «вільних хліборобів».

Таким чином, перед нами представники верстви, що втратила своє привілейоване становище через зубожіння, суспільно-політичну маргіналізацію або участь у боротьбі проти держав-загарбниць. Колишні шляхтичі за своїм рівнем матеріального і культурного життя, по суті, нічим не відрізняються від селянства або найманого персоналу великих маєтків. Однак, всіма своїми силами «застінкові шляхтуни» чіпляються за минувшу, підкреслюють свою «вищість», хай і уявну, ведуть себе так, ніби і надалі «річ посполита» не може обійтись без їх послуг, хоча ні «речі посполитої», ні її опори – «старої шляхти» вже не існує більше півстоліття. Риси, зафіксовані П. М. Шпілевським, відносяться, без сумніву, до шляхетського етосу, як його представила М. Оссовська: «схильність до ризику і широкого жесту, презирство до праці заради заробітку, особливо фізичної, прагнення до краси, а не користі. Крім того, всі ці венгерки, козакини, сірячкові сюртуки, перкалеві коміри, польки, краков'яки, кадрили, мазурки, шляхетські присмаки, торбани – жодного зв'язку із Давньою Руссю не мають, а прямо ведуть до старої Речі Посполитої, живий релікт якої – застінкова шляхта, хоча і втратила колишнє значення і привілеї, залишилась цілком життєздатною.»

Список використаних джерел та літератури:

1. Верхнее Поднепровье и Белоруссия. Полное географическое описание нашего Отечества / Сост.: В.П. Семенов (Тян-Шанский), М.В. Довнар-Запольский, Д.З. Шендрик и др. Мн.: БелЭн, 2006. 456 с.
2. Горбачевская В. О книге Павла Шпилевского «Путешествие по Полесью и белорусскому краю». Краязнаўства Берасцейшчыны. 26 Красавік 2018 р. URL: <http://www.kb.brl.by/index.php/books/item/1435->

o-knige-pavla-shpilevskogo-puteshestvie-po-polesyu-i-belorusskomu-kraiu

3. Оссовская М. Рыцарь и буржуа: Исследования по истории морали. М.: Прогресс, 1987. 528 с.

4. Погодин М.Н. Польский вопрос. Собрание рассуждений, записок и замечаний. 1831-1867. М.: Тип. газ. «Русский», 1868. 240 с.

5. Шама О.І. Історія України на шпальтах періодичних видань Союзу шляхти загородової. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. Вип. 2, Ч. 1. С. 74-84.

6. Шпилевский П.М. Путешествие по Полесью и Белорусскому краю. Статья 2. Современник. Литературный журнал. Т. XL. № VII, июль. С-Пб.: Типогр. Э. Праца, 1853. Отд. II: Науки и Художества. С. 1-26.

7. Шпилевский П.М. Путешествие по Полесью и Белорусскому краю. Статья 3. Современник. Литературный журнал. Т. XL. №VIII, август. С-Пб.: Типогр. Э. Праца, 1853. Отд. II: Науки и Художества. С. 39-110.

8. Barszczewska N., Jankowiak M. Dialektologia białoruska. Warszawa: Inst. Slawist. PAN, 2012. 308 s.

Лариса Хомич,

кандидат географічних наук, доцент,

Тетяна Бритюк,

студентка 4 курсу,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (Одеса)

МАСШТАБИ ТА ГЕОГРАФІЯ ВИЇЗНОГО ТУРИЗМУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Характерною рисою сучасності є зростання масштабів міжнародного туризму та розширення географії туристичних напрямків. Міжнародний туризм сьогодні є динамічною та інвестиційно привабливою сферою світового господарства. Взагалі, туризм – це багатоаспектне явище, що поєднує економічні, соціальні, культурні та екологічні аспекти, має практично невичерпний потенціал для постійного розвитку, стимулює розвиток інших сфер економіки, що зумовлює його важливість для соціально-економічного розвитку країн та регіонів.

Туризм класифікують за комплексом різних ознак: кількісними та якісними характеристиками, географією та напрямом туристичного потоку, метою поїздки, способом пересування, джерелом фінансування і т. п. Вид туризму визначається національною приналежністю туриста. Організаційними формами туризму є міжнародний (в'їзний туризм іноземних туристів у країну та виїзний туризм громадян країни та осіб, які постійно проживають на її території, до іншої країни) і внутрішній туризм населення в межах своєї країни. Кількість зарубіжних (виїзних) туристів складають громадяни України, які виїжджали за кордон з метою службової, приватної поїздки та організованого туризму та здійснили щонайменше одну ночівлю в країні відвідання.

Зокрема, дослідження напрямків та динаміки туристичних потоків для України протягом 2015 – 2017 рр. за даними Держкомстату України свідчить про формування тенденції до зростання загальних масштабів туристичної діяльності. Так, спостерігається зростання як кількості іноземців, які відвідали Україну (з 15,2 тис. осіб у 2015 р. до 39, тис. осіб у 2017 р.), так і кількості внутрішніх туристів (з 357 тис. осіб у 2015 р. до 477 тис. осіб у 2017 р.) і кількості туристич-

тів – громадян України, які виїжджали за кордон (з осіб 23,14 млн. осіб у 2015 р. до 26,44 млн. осіб у 2017 р.). Як видно з наведених даних у структурі туристичних потоків у 2017 суттєво кількісно переважає саме виїзний туризм українців.

Аналіз розвитку виїзного туризму населення України дозволяє визначити основні чинники, які стимулюючи впливають на його розвиток на сучасному етапі. Так, серед цих чинників вагому роль відіграють наступні: порівняння вартості та якості відпочинку на українських та закордонних курортах, суттєво вищий рівень сервісу на закордонних курортах; євроінтеграційні процеси та впровадження безвізового режиму з країнами ЄС та групою інших країн світу, серед яких і туристично привабливі країни; переважна орієнтація в умовах зростаючого попиту туристичних фірм України на забезпечення і розвиток саме виїзного, більш прибуткового для фірм виду туризму, відсутність масштабних інвестицій у розвиток національного туристичного сектору; анексія Криму стала причиною для переорієнтації українського туриста на відпочинок за кордоном, зокрема, в Туреччині та Єгипті, модні тенденції у виїзному туризмі та зростання мобільності українських туристів.

Кількість громадян України, що здійснювали закордонні поїздки у 2017 році становить 26,44 млн. осіб, серед цієї кількості суто організовані туристи становили лише 120,89 тис. осіб (менше 1%), а на приватні та службові поїдки припадало 99%. Проаналізувавши демографічну структуру туристів з України за віковою ознакою, можна спостерігати, що в країні найбільш активна частина населення, яка подорожує, це особи віком від 30 до 40 років. Ця вікова категорія характеризується великою часткою осіб що мають стабільний економічний дохід і тому порівняно з іншими віковими групами може дозволити собі частіше виїжджати за кордон в туристичних цілях.

Задля зручності ведення статистичних даних виїзний туризм досліджують за метою поїздки. За метою поїздки виїзний туризм поділяють на службові поїздки, організований туризм та приватні поїздки. Частка приватних поїздок в структурі виїзного туризму населення України найбільша і складає станом на 2017 рік 99,2 % від загальної кількості громадян України, що виїжджали за кордон. Кількість громадян України, що виїжджали за кордон у 2017 році з метою організованого туризму складає лише 0,5 % від загальної кількості українців, що виїжджали за кордон. Кількість громадян України, що виїжджали за кордон у 2017 році з метою службової поїздки складає лише 0,3 % від загальної кількості.

Якщо розглядати географію країн, куди взагалі найбільше виїжджали українці у 2017 році, то тут склалася така ситуація: Польща (41% з загальної кількості відвідувань українцями), Росія (18%), Угорщина (13%), Молдова (7%), Туреччина (5%), Білорусь (5%), Румунія (4%), Словаччина (4%). Найпопулярнішими країнами, які відвідували українці з метою саме організованого туризму та відпочинку у 2017 році були: Туреччина (36% від загальної кількості туристів організованого виїзного туризму), Єгипет (20%), Білорусь (17%), Болгарія (16%), ОАЄ (11%).

Отже, перспективи розвитку виїзного туризму українців пов'язані перш за все з запровадженням безвізового режиму з країнами, із зростанням добробуту, із зростанням мобільності туристів та популярності закордонного відпочинку. Світова тенденція щодо переважання неорганізованого (самостійного) туризму спостерігатиметься і в Україні. Буде розширюватися і географія виїзного туризму українців. Серед популярних видів туризму для українців буде домінувати пізнавальний та пляжний туризм, зростати екстремальний та екологічний, що відповідає загальносвітовим тенденціям.

Список використаних джерел та літератури:

1. Виїзд громадян України за кордон за країнами, до яких вони виїжджали 2017 р. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Милашко О.Г. Статистика туризму: Навчальний посібник. Одеса: ОДЕУ, Ротапринт, 2010. 168 с.
3. Кифяк В.Ф. Теоретичні аспекти світового туризму. Чернівці: Книги-XXI, 2003. 300 с. URL: <https://buklib.net/>

Катерина Снігур,

асистент кафедри туризму та країнознавства,

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (Кривий Ріг)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО РЕКРЕАЦІЙНОГО РИНКУ

Рекреаційна діяльність безпосередньо впливає на економіку регіону, держави та світу через споживання рекреаційних послуг. Опосередкований її вплив проявляється у стимулюванні попиту на такі види економічної діяльності, як транспорт, зв'язок, готельне і ресторанне господарство, роздрібна торгівля, харчова промисловість, фінанси і страхування. Завдяки цьому покращується економічна ситуація, створюються додаткові робочі місця на постійній та сезонній основі. Загалом регіон отримує додаткові вигоди від притоку капіталу, зокрема вкладень коштів у розвиток інфраструктури вітчизняними і іноземними інвесторами.

Особливості регіонального ринку рекреаційних послуг пов'язані із специфікою самих рекреаційних послуг: неможливості зберігання і нагромадження, сезонність надання і споживання рекреаційних послуг, диференціація якості наданих рекреаційних послуг, наперед визначений характер попиту на рекреаційні послуги. Відповідно все це створює нерівномірність між попитом та пропозицією рекреаційних послуг, що призводить до складності прогнозування як попиту на рекреаційні послуги, так і їх пропозиції.

Важливими факторами при прогнозуванні попиту на рекреаційні послуги, крім забезпеченості рекреаційними ресурсами та грошовою масою, слід враховувати чинники особистого характеру рекреантів, такі як звички, смаки, переваги споживачів, на формування яких впливають стать, вік, приналежність до певної соціальної групи, традиції. Для сучасного регіонального ринку рекреаційних послуг характерні такі особливості:

1. Низькі темпи розвитку, обумовлені скороченням фінансування соціально-економічних програм розвитку, зменшенням платоспроможності населення, зростанням цін на рекреаційні послуги;

2. Функціонування в умовах мінливого, нестабільного і неадекватного законодавства, що гальмує нормальний розвиток рекреаційної сфери, обмежує розширення асортименту послуг, впливає на ціноутворення;

3. Слабка конкуренція на внутрішньому ринку, обумовлена наявністю природних рекреаційних ресурсів у розпорядженні конкретних рекреаційних закладів та їх спеціалізацією;

4. Зміна орієнтирів рекреантів у виборі місця відпочинку на подорожі і відпочинок за кордоном, збільшення пропозиції виїзного туризму;

5. Загострення конкурентної боротьби з боку закордонних рекреаційних систем сусідніх країн та країн дальнього зарубіжжя;

6. Відносне зростання видів рекреаційних занять, направлених на оздоровлення людей та зменшення рекреаційних занять, направлених на лікування.

Ці негативні фактори гальмують нормальний розвиток регіонального рекреаційного ринку. Населення все більше надає перевагу закордонним рекреаційним поїздкам з метою відпочинку і оздоровлення. Це пояснюється передусім краще розвинутою інфраструктурою територіальних рекреаційних систем, вищим рівнем якості надаваних рекреаційних послуг та їх розширеною диференціацією в залежності від індивідуальних особливостей рекреантів, тоді як вітчизняні заклади мають досить вузьке лікувально-оздоровче призначення і використовуються переважно для індивідуального чи сімейного відпочинку.

Переважає більшість рекреаційних та санаторно-курортних закладів в Україні працюють не рентабельно. Завантаженість закладів за рік становить близько 40 %, тоді як за світовим досвідом цей показник не менше 68 %. Недостатнє використання матеріально-технічної бази перешкоджає інтенсивній експлуатації та повноцінному відновленню основних фондів на рівні сучасних вимог. Для підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази рекреаційної сфери потрібно насамперед здійснити заходи з її оновлення, реконструкції, провести реставраційні роботи, що є головною умовою у збереженні високого рівня сервісу відпочиваючих, а розширення кола пропонованих рекреаційних послуг дасть змогу продовжити тривалість періоду їх надання. Не менш важливим є формування позитивного іміджу регіону на національному та міжнародному ринках.

Отже, головною метою розвитку регіонального ринку рекреаційних послуг є максимально ефективне використання існуючої

матеріально-технічної бази рекреації, підвищення рекреаційного потенціалу території, захист та відновлення навколишнього природного середовища, яке передбачає зменшення антропогенного навантаження на природні екосистеми, що забезпечить їх збереження для теперішніх та майбутніх поколінь. Тоді, враховуючи названі передумови, можна переходити до розробки маркетингової стратегії розвитку сфери рекреації.

Список використаних джерел та літератури:

1. Варталян Г. В. Механізм впровадження системи сталого управління територіями рекреаційного призначення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. № 22. 2018. URL: <http://global-national.in.ua>.
2. Давидюк Ю. В. Організаційно-економічні особливості управління регіональним туристсько-рекреаційним комплексом. *Глобальні та національні проблеми економіки*. № 11. 2018. URL: <http://global-national.in.ua>.

Олег Височанський,

студент 3 курсу,

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

ФУТБОЛЬНИЙ ТУРИЗМ ЯК ОДИН З ПІДВИДІВ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ

Футбольний туризм є одним з підвидів спортивного туризму. За класифікацією він відноситься до пасивного спортивного туризму, тобто основною метою туриста є спостереження за спортивними подіями, а не безпосередня участь у них. Футбол є найпопулярнішим видом спорту у світі. За підрахунками, 4 мільярди людей по всьому світу цікавляться футболом. Найбільшу популярність він має в Європі та Південній Америці. Футбольні туристи – люди різного соціального статусу та матеріальної забезпеченості. Однак зазвичай вони витрачають чимало коштів на послуги, що так чи інакше пов'язані із переглядом футбольних матчів. Компанія Mastercard підрахувала, що за сезон футбольні фанати у Європі витрачають 35 мільярдів євро за сезон. З них 7,5 мільярдів це гроші за платне телебачення для перегляду матчів. Близько 13 відсотків припадає на покупку клубної атрибутики та сувенірів. Витрати на відвідування матчів та супутні покупки на стадіоні складають 10 відсотків від усіх витрат або ж 2,5 мільярди євро. Ще 6 відсотків витрат – це відвідування пабів та спортивних барів для перегляду змагань у компанії. Особливо практика перегляду футбольних матчів у пабах поширена у Великобританії – таких закладів у країні налічується близько 49 тисяч. Ще приблизно 5 відсотків витрат – підписка на власні телеканали клубів. В середньому за сезон популярні серед «фанатів без кордонів» міста отримують з них прибуток у розмірі 4,5 мільярди євро. Приблизно чверть з усіх фанатів іноземних клубів регулярно відвідує домашні ігри улюблених команд. Третина фанатів відвідують міста виключно для того, щоб відвідати матч чи стадіон. Приблизно п'ята частина «виїзних» фанатів планують в своїй подорожі відвідування екскурсій по місту, в яке вони їдуть на матч. В обох випадках міста виграють, як мінімум за рахунок бронювання готелів та хостелів, а також витрат на харчування. Двадцять п'ять

відсотків коштів, що витрачають футбольні фанати щосезону йдуть на організацію таких поїздок.

Особливість футболу в тому, популярними є як і сезонні змагання, так і крупні турніри, що відбуваються раз на кілька років. Найпопулярнішими з них є Чемпіонат світу та Чемпіонат Європи, кожен з яких відбувається раз на чотири роки. Останніми роками такі заходи збирають не менше ніж 2 мільйони відвідувачів. Такі заходи – це змагання між національними футбольними збірними. Регулярні чемпіонати – це клубні турніри. Їх основу складають внутрішні чемпіонати в країнах. Ці змагання відбуваються за круговою системою, тобто кожна команда грає з кожною двічі: один раз на домашньому стадіоні, один раз «на виїзді». Таким чином, наприклад в Англії, де у найвищому дивізіоні грає 20 команд, сезон складає 38 турів, тобто 380 матчів. Така ж кількість матчів відбувається в Іспанській Прем'єр-лізі та італійській Серії А та французькій Лізі 1. В сезоні 2017/2018 матчі АПЛ відвідало 14 552 748 глядачі.

Популярність внутрішніх чемпіонатів очевидна, однак зовсім не очевидний їх вплив на міжнародний туризм. Адже основна тих, хто спостерігає за внутрішнім чемпіонатом – мешканці тієї країни, де він проходить. Тобто говорити можна лише про внутрішній туризм. Донедавна це було б правдивим твердженням, однак нині стало поширеним таке явище як «фанати без кордонів». Мова йде про фанатів, які вболівають за клуби не зі своєї країни. Таке явище стало можливим за наявності ряду факторів. Один з них – мобільність. Подорожувати стало набагато легше та дешевше ніж кілька десятиріч тому. Другий фактор – доступність інформації. Сторінки футбольних команд у соціальних мережах, швидкість, з якою з'являються футбольні новини, можливість спілкуватись на відстані із фанатами з різних куточків світу дають можливість відчувати фанатам більшу залученість до життя своєї улюбленої команди, якщо вона знаходиться в іншій країні. Також інтернаціональність команд та наявність відомих у всьому світі футбольних знаменитостей залучає до фан-баз клубів значну кількість іноземних вболівальників. Також на кількість «фанатів без кордонів» впливає той факт, що клубний футбол у Європі розвинений набагато сильніше ніж в інших частинах світу. Через це шанувальники футболу з інших континентів часто є фанатами топ-клубів Європи. Ліга Чемпіонів та Ліга Європи, або ж єврокубки – інтерєвропейські клубні змагання. У них беруть участь найкращі клуби національних чемпіонатів. Відбір до єврокубків визначається кожного року за минулорічними результатами національних чемпіонатів. У сезоні 2017/2018 123 матчі Ліги

Чемпіонів, тобто без урахування кваліфікаційних раундів відвідало 5 735 551 вболівальник. Того ж сезону за розіграшем Ліги Європи на трибунах стадіонів прийшло поспостерігати 4 912 283 за 201 гру.

Список використаних джерел та літератури:

1. Champions League-2017-2018. «Attendance». Home matches. URL: <https://www.worldfootball.net/attendance/champions-league-2017-2018/1/>
2. Europa-league-2017-2018. «Attendance». Home matches. URL: <https://www.worldfootball.net/attendance/europa-league-2017-2018/1/>
3. Premier League 2017/2018. «Attendance». Home matches. URL: <https://www.worldfootball.net/attendance/eng-premier-league-2017-2018/1/>
4. Sports tourism. URL: <http://marketintelligence.unwto.org/content/sports-tourism>
5. The modern football fan. URL: <https://copa90.media/wp-content/uploads/2018/04/copa90insights.compressed.pdf>

Валентина Хомич,

магістрантка,

Національний університет «Острозька академія» (Острозьк)

РОЗВИТОК РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ В БОЛГАРІЇ

Для більшості туристів Болгарія асоціюється з морем. Її курорти вже давно стали улюбленим місцем відпочинку для туристів. Однак все більше туристів з кожним роком приваблює релігійний туризм в країні. Релігійний туризм – це поїздки за межі традиційного середовища на строк не більше року для відвідування святих місць і центрів релігій. Слід зазначити, що центральне місце серед них болгарських святинь займають монастирі.

Болгарські монастирі – явище унікальне, самотнє і близьке душі кожного православного. Усю центральну Болгарію, а особливо околиці столиці, буквально забудовано монастирями. Їх тут дуже багато. У самому центрі столиці християнські церкви мирно співіснують з мечетями.

Однією із найстаріших церков країни є Боянська церква, захована на околиці Софії, в одному з фешенебельних районів на схилі гори Вітоша. Нині Боянська церква – одна з шести архітектурних пам'яток Болгарії, занесених до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Саму лише Софію тісним колом оточують кількадесят знаменитих святинь. Щоб об'їхати їх, потрібен не один день. Але подорож не може обмежитись єдиним містом, тому є сенс помандрувати далі – до найславетнішої обителі Болгарії, Рильського монастиря, захованого в нетрях лісів на висоті 1147 м над рівнем моря на південь від столиці. Цей справжній символ країни виник ще в першій половині Х століття. Його історія пов'язана з першим болгарським відлюдником св. Іваном Рильським, що жив неподалік у печері й прославився як великий чудотворець. Рильський монастир є Національним історичним заповідником і також належить до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. У своєму сьогоднішньому вигляді обитель дійшла до нас від ХІХ століття, але найстарішу з будівель, Хрельову вежу, створено ще 1335 року. Нині це діючий чоловічий монастир. Сюди приїжджають паломники й туристи з усього світу.

Другим за значенням святим храмом є Бачковський монастир Успіння Пресвятої Богородиці, який користується також популярністю серед туристів. Монастир знаходиться за 29 км від Пловдива. Цей монастир було побудовано у 1083 році, хоч його не раз перебудовували через пожежі. У монастирі зберігається ікона Пресвятої Богородиці, яка вважається чудотворною. Тому саме до неї приїжджає досить багато мандрівників зі всього світу, адже вони вірять, що вона справді має цілющі властивості.

Ще одним старовинним монастирем є Монастир Святого Архангела Михаїла, який був збудований в часи Другої Болгарської держави і правління братів Асена і Петра (XII століття). Він був побудований на честь перемоги Болгарії над Візантією в 1187 році. Протягом багатьох століть монастир є центром болгарської культури і освіти.

Не менш популярним сьогодні в Болгарії є Черипішський монастир – один з найменших монастирів Болгарії. Монастир розташований поблизу гори Стара Планіна, на берегах річки Іскор, в 29 км від міста Враци. З головної дороги монастир майже не видно, він знаходиться в тихому і захищеному місці. За часів османського ярма монастир був притулком гайдуків і фортецею збереження культури і народного духу. Тут зберігаються три роботи патріарха Євтимія і документи XV століття. Монастир боровся за незалежність болгарської церкви.

Завдяки наявності монастирів на території країни, сьогодні релігійний туризм в Болгарії є досить поширеним явищем, але все ще перебуває в зародковому стані. Туристи приїжджають до Болгарії не просто подивитись на відомі монастирі, а ще як вони висловлюються, щоб зцілитись. Також користуються популярністю Троянський, Земенський та жіночий монастир Святої Богородиці в селищі Арбанаси.

Унікальна культурна спадщина, неймовірні монастирі, дивовижні міста-музеї, історичні скарби, що є багатою спадщиною епох перетворили Болгарію на рай для туристів. Мільйони туристів щороку відвідують болгарські культурні, історичні та релігійні пам'ятки, розвиваючи тим самим релігійний туризм в Болгарії. Як інформує болгарський журнал «Монітор», посилаючись на дані надані Інститутом аналізу і оцінки в галузі туризму країни – за минулий рік, не менше 2,9 мільйона туристів цікавив саме цей вид туризму в Болгарії. Причому, всі вони були не проти відвідати культурні, історичні та релігійні пам'ятки, які розкидані по всій країні. Найбільше серед них привертав увагу туристів Рильський монастир. Як виявилось,

в останні роки цей монастир в Болгарії відвідують більше 780 000 чоловік.

Можна однозначно стверджувати, що релігійний туризм в Болгарії, як й інші його форми, має позитивний вплив на економічний розвиток тих регіонів, де знаходяться відомі релігійні об'єкти та духовні реліквії. Оскільки прибуття паломників та туристів, яких цікавлять ці місця, сприяє розвитку мережі готелів, гастрономії, торгівлі, вироблення сувенірів, виготовлення продуктів, сфери послуг для мандрівників. Значимість релігійного туризму для підтримки духовно-моральних основ суспільства свідчить про необхідність створення нових туристичних маршрутів для внутрішніх, в'їзних та виїзних туристів, які знайомлять туристів з історією, культурою та духовним життям народу країни, а також розвивати відповідну туристичну інфраструктуру.

Список використаних джерел та літератури:

1. Данилюк А.Г. Традиційна архітектура Болгарії. Львів, 2001. 147 с.
2. Мальська М.П. Міжнародний туризм і сфера послуг. Київ, 2000. 120 с.
3. Географічна енциклопедія Болгарії. URL: <https://swords-swords.com/bulgaria>
4. Монастирі в Болгарії. URL: https://www.votpusk.ru/country/dostoprism_s.asp?CN=BG&CT=X&Q=30&P=1

Анастасія Морозецька,

студентка 3 курсу,

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В ІТАЛІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Культурно-пізнавальний туризм – один із найпопулярніших видів галузевого туризму в Італії. Найбільш популярними регіонами, де він набув поширення є Північна та Центральна Італія. На долю вище згаданих регіонів припадає понад 62% туристичних прибутків, сумарна кількість яких у 2018 році склала понад 58,3 млн. Ця тенденція пояснюється:

- по-перше, потужною культурно-історичною базою (у центральній та північній частині Італії розташовано близько 40% об'єктів ЮНЕСКО);

- по-друге – високим економічним потенціалом (понад 47% ВВП країни виготовляється саме в цих регіонах).

Більшість іноземних туристів відвідують великі міста відомі своєю історією, культурним розмаїттям та пам'ятками архітектури. Венеція, Рим, Флоренція, Мілан – вважаються найпривабливішими та найбільш відвідуваними містами в Італії. У 2017 році у містах, що мають найбільш відомі культурно-історичні пам'ятки, здійснили 425 млн. заселень в готелі, що на 5,4% більше ніж у 2016 (402 млн.). Тривалість перебування туристів склала близько 2-8 ночей.

Звісно, право вважатися одним із найбільш відвідуваних міст Італії належить Риму, адже кожного року місто відвідує майже 12 млн туристів. За даними Statista, у 2018 році Рим увійшов у 10-ку найпопулярніших міст Європи, адже тут розташована найбільш відома та відвідувана пам'ятка на Апеннінському півострові – Колізей. Він розташований у історичному центрі міста, разом із Римським форумом та Палатинським пагорбом утворюють одну туристичну зону та складають трійку найбільш відвідуваних туристичних пам'яток Риму. У 2018 році їх відвідало понад 10 млн туристів. За статистичними даними 2018 року, загальний дохід від відвідувань Колізею та Римського форуму склав більше 48,6 млн €, а у цілому туристи витратили 394,85 млрд € в Римі, тому місто було визнане, як одне із провідних міст

Європи за витратами туристів. Інтерес у туристів викликають також такі пам'ятки як Пантеон, собор Святого Петра, Іспанська площа і Іспанські сходи, Вітторіано і Венеціанська площа, та інші. Також, Рим відомий не лише своїми архітектурними пам'ятками, а й численними музеями та галереями, а саме: Капітолійський музей з античною колекцією, Галерея Боргезе, Національний римський музей.

Місто Мілан вважається «Новою Італією», адже місто є діловою столицею Італії та центром моди. За даними 2018 року, місто щорічно відвідує понад 8 млн туристів. Зокрема, у Мілані розташовано багато музеїв та галерей, що мають світове ім'я та привертають увагу туристів: Морський музей, Музей науки і техніки з галереєю Леонардо, Картинна галерея Пінакотека ді Брера. Центральними пам'ятками вважаються: оперний театр «Ла Скала», монастир Санта Марія делле Граціє, готичний собор Дуомо. За даним 2017 року, Мілан вважається одним із провідних міст Європи з точки зору туристичних витрат, загалом туристи витрати 4,91 млрд доларів США.

Не менш приваблює туристів Венеція, що вважається містом-музеєм, історичний центр якого розташований на 118 островах, оточених 150 каналами, що з'єднані 400 мостами. За даними Statista, щороку місто відвідує близько 8 млн туристів. Основними пам'ятками є собор Святого Марка на площі Сан-Марко, Палац дожів, Палац Барбаро, бібліотека Марчіана, міст Ріальто, Гранд-канал, Галерея Академії, Великий театр Ла Феніче, Арсенал, острів Мурано і Бурано.

Флоренцію вважають «перлиною Італії», адже тут на кожному кроці розташовані історичні пам'ятки, а також велика кількість музеїв, галерей та виставочних залів. Зокрема, туристи відвідують такі пам'ятки як: історичний центр, який включає собор Санта-Марія-дель-Фйоре, Сади Боболі, Палаццо Веккіо, міст Понте Веккіо, Лоджія деї Ланці, Палаццо Пітті, Палаццо Медічі-Рікарді, Капела Медічі та ін. А також Базиліка Санта-Марія-Новелла, Флорентійська академія мистецтв, Галерея Уффіці. Головною туристичною пам'яткою Флоренції є головний кафедральний собор міста – собор Санта-Марія-дель-Фйоре. Собор вважається третім за величиною собором в світі, після собору Святого Петра в Ватикані та Святого Павла в Лондоні.

Італія несказанно багата на твори великих художників, скульпторів, архітекторів, поетів, філософів. У галереях країни зібрані шедеври живопису і ліплення, яким немає рівних – адже починаючи із XIV ст. тут працювали художники, чий витвори стали однією з найяскравіших сторінок світової історії культури. В результаті цього, Італія володіє великою культурною спадщиною, збереженою у багатьох численних музеях, яких налічується понад 3 тисячі.

Центром культурного підйому стала Флоренція. В одному із найвідоміших музеїв міста, у Галереї Уффіці, зберігаються роботи таких художників як Сандро Ботічеллі, Бартоломео, Ребенс, Франсіско Гойя та інші. У художньому музеї Мілана зберігається знаменита картина Леонардо да Вінчі – «Темна вечеря». Не залишається поза увагою і Сікстинська капела в Ватикані, розписана Ботічеллі та Мікеланджело. Саме тут можна побачити творіння Мікеланджело – «Створення Адама». Найбільш відвідуваним музеєм Італії, за статистикою 2017 року, вважається Колізей, який відвідало близько 7 млн туристів. Така ж позитивна динаміка спостерігається у Галереї Уффіці – 4,8 млн туристів, що значно більше із попереднім роком (3,4 млн). Також, варто відзначити Галерею Академії у Флоренції, де туристичний потік склав 1,7 млн, який зріс на 11,3 % порівняно із 2016 роком (1,5 млн).

Отже, культурно-пізнавальний туризм надзвичайно розвинений у Італії. Кожне місто Італії приваблює туристів з усього світу, адже тут збереглися велика кількість архітектурних пам'яток, музеїв, галерей та виставок. Зокрема, найбільш популярними містами є Рим, Мілан, Венеція та Флоренція.

Список використаних джерел та літератури:

1. ISTAT: tourism flow in Italy. URL: <http://www.istat.it/en/files/2017/10/Tourism2016.pdf?title=Tourist+flow+in+Italy+-+30+Oct+2017+-+Full+text.pdf>.
2. Italy Tourism Statistic. URL: <https://www.ceicdata.com/en/italy/tourism-statistics>
3. Musei Italiani: 2014-2018. URL: http://www.beniculturali.it/mibac/multimedia/MiBAC/documents/1510560877867_BROCHURE_12nov.pdf.
4. The Statistic Portal. URL: <https://www.statista.com/>.
5. UNWTO: the travel and tourism competitiveness report 2017. URL: <http://www2.unwto.org/en>.
6. Венеція: онлайн-путеводитель. URL: <http://www.arrivo.ru/putevoditeli-po-italii.html>.
7. Мілан: онлайн-путеводитель. URL: <http://www.arrivo.ru/putevoditeli-po-italii.html>.
8. Климова Т. Б., Вишневская Е. В. Опыт развития событийного туризма в РФ и за рубежом. *Научный результат. Серия «Технологии бизнеса и сервиса»*. 2014. № 2. С. 37. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/opyt-razvitiya-sobyitiynogo-turizma-v-rf-i-za-rubezhom>.
9. Рим: онлайн-путеводитель. URL: <http://www.arrivo.ru/putevoditeli-po-italii.html>.
10. Флоренція: онлайн-путеводитель. URL: <http://www.arrivo.ru/putevoditeli-po-italii.html>

Олександра Печерська,

студентка 3 курсу,

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ ЕСТОНІЇ В ХХІ СТОЛІТТІ

З початку ХХІ століття в Естонії розпочали активну агітацію туризму, розширили географію туристичних прибуттів, розвинули і поглибили зв'язки з європейськими інститутами, вдосконалили нормативно-правову базу. 15 листопада 2000 року приймається Закон про туризм, в якому вказані загальні вимоги до пропонування та надання туристичних послуг і порядок здійснення державного управління. Крім Закону про туризм, регулюють діяльність туристичних підприємств в Естонії Закон про загальну частину кодексу економічної діяльності та обов'язкове право. Країна взяла курс на розвиток прогресивних конкурентоздатних галузей, а туристична сфера з супутньої трансформувалась у провідну. Естонці зробили акцент на баланс між збереженням середньовічних пам'яток, комфортними природними умовами, недорогим але якісним сервісом, створенням передових технологій, спокійній атмосфері, що гідно оцінили туристи із нових міжнародних напрямків.

2004 рік став знаковим в історії Естонії. Вона офіційно вступила до Європейського Союзу та підписала Шенгенські угоди. Це дало можливість вільного переміщення товарів, послуг, осіб, ліквідування паспортного митного контролю між країнами Шенгену, скорочення часу перетину кордону, поживавлення торгівлі у прикордонних регіонах. Зростання кількості іноземних відвідувачів у перший рік на 20% сприяло розвитку хутірного, екологічного, шопінг-туризму, збільшився обіг торгівлі та покращилась якість сфери послуг.

Через довгу радянську ізоляцію значно зростало зацікавлення Естонією далекими європейськими країнами як екзотичним місцем для відпочинку. Швидкими темпами на туристичному ринку Естонії і в транспортній системі стали застосовуватись європейські та світові стандарти. Розширювались паромні сполучення «Таллінн-Хельсінкі» і «Таллінн-Стокгольм». Через спрощення митних

процедур фіни швидко зрозуміли вигідність покупок в Естонії, зокрема алкоголю та тютюну, що сприяло поживленню туристичних потоків з цієї країни. Важливу роль у розвитку територіального співробітництва, конкурентоздатності Естонії відіграла реалізація Програми регіону Балтійського моря на 2007 – 2013 роки. Сфера туризму визначалась як одна з пріоритетних, а Балтійське море – особлива економічна зона, важлива транспортна артерія, зона відпочинку й морського туризму.

Вперше після розпаду СРСР велике зростання туристів з Росії було зафіксовано в 2011 році. Зокрема, за цей рік було оформлено на 17% більше віз, ніж попереднього року, зафіксоване зростання у 5 разів кількості авіарейсів між Москвою й Таллінном. Однак в 2014 році розпочався зворотній процес – зменшення кількості туристів з Росії. Це скорочення кількості туристів компенсувалось зростанням на 4,1% показника відвідування з решти країн (головною мірою із Фінляндії, Латвії, Японії і США).

Естонська економіка після вступу в ЄС на 10 % безпосередньо та опосередковано складається з туризму. При цьому ВВП зростало щорічно: у 2000 році він становив 6,1 мільярдів євро, у 2005 – 11,2, у 2008 – 16,5. Економічна криза 2008 – 2009 років стала причиною зниження доходів від туризму. Проте серед трьох країн Балтії Естонія найшвидше вийшла на докризовий рівень. В 2013-му році Естонія отримала на туризмі 1,5 мільярдів євро, в 2017 – 1,98 мільярдів. В 2018 році туристів, які залишалися на ніч в закладах готельного типу було 2,14 мільйонів. В середньому у країні залишаються на 2,6 дні, що не є високим показником серед інших європейських країн.

Особи, які прибувають в країну літаками в середньому витрачають за свою поїздку 400 євро, а іншими транспортними засобами – лише половину від цієї суми. Тому важливим є підвищити частку авіатуристів, зокрема завдяки розвитку ділового туризму. Проблемою залишається нижча заробітна плата естонських робітників туристичної сфери, ніж середній показник по ЄС (13 тисяч євро/рік і 22 тисячі євро/рік відповідно).

В головному центрі туризму Естонії у Таллінні в 2017 році зосередилось 70 % туристичних потоків (в 2009 році цей показник становив 56%). За 2017 рік сюди прибуло 4,56 мільйонів іноземців. Ця цифра в 10 разів переважає чисельність населення міста, в 1,8 раз переважає кількість туристів за 2007 рік. В 2018 році Естонія увійшла до категорії країн з найвищим рівнем безпеки (єдина з країн Балтії).

В структурі відвідувачів за останні п'ять років лідирують Фінляндія, Росія та Латвія, які разом становлять 61% усіх іноземних туристів. Загалом, 93% громадян Фінляндії хоча б один раз перетинали кордон із Естонією. Другорядним пріоритетом туристично-маркетингової діяльності Естонії є Швеція, Німеччина, Норвегія та Великобританія. Третім за пріоритетністю є внутрішній туризм. Рівень внутрішнього туризму шостий рік б'є рекорди, в 2018 році позначка зросла ще на 4%, 40% відвідувачів готелів – громадяни Естонії. Також продовжується піар-кампанія для громадян Японії та Китаю. В 2017 році 20 тисяч китайців (приблизно на п'яту частину більше, ніж у 2016 році) і 28 тисяч японців (втричі більше, ніж 5 років назад) відвідали Естонію.

Отже, переорієнтувавшись в ХХІ столітті із обслуговування відвідувачів із пострадянських республік до європейських країн-сусідів, інших членів ЄС, азійських країн, туризм в Естонії став одним із головних секторів економіки. В цей період в країні вдосконалюють нормативно-правову базу, розвивають туристичну інфраструктуру, посилюють безпеку, поглиблюють регіональне співробітництво в сфері туризму. Переважна більшість туристів відвідує Естонію з Фінляндії, Німеччини та Латвії. Важливим для розвитку туристичної діяльності став вступ Естонії до Європейського Союзу, Єврозони та Шенгенської зони.

Список використаних джерел та літератури:

1. Statistics Estonia. URL: <https://www.stat.ee/en>
2. The Observatory of Economic Complexity. URL: <https://atlas.media.mit.edu/en/>
3. Visit Estonia. Official tourist information website. URL: <https://www.visitestonia.com/en>
4. World Statistics. Estonia. Economy. URL: <http://world-statistics.org/index.php#indicators>
5. От Эстонской ССР к современной Эстонии: что изменилось URL: <https://ee.sputniknews.ru/columnists/20160817/3012135.html>

Олександра Фомін,

студентка 3 курсу,

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

ДІЛОВИЙ ТУРИЗМ В ОАЕ В ХХІ СТОЛІТТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Останні десятиліття діловий туризм, як галузь туризму, закріпився в ряді необхідних доповнень до бізнес сфери та став важливою частиною роботи великих корпорацій, вирішуючи найважливіші питання – від time building (правильного використання часу) до налагодження контактів з інвесторами та партнерами. Ця галузь туризму сприяє підняттю рівня кваліфікації працівників, закріплює ділові зв'язки між країнами-партнерами, покращує систему роботи цілої корпорації. Діловий туризм є одним з найбільш інвестиційних та високодохідних галузей туризму країн, адже все частіше підприємці шукають партнерів за кордоном. Значення ділового туризму, як джерела фінансових та валютних інвестицій, важливо та необхідно дослідити, адже середньо статистичний «бізнесмен» витрачає близько тисячі доларів в тому чи іншому місці «ділового» відпочинку. На сьогодні, Об'єднані Арабські Емірати є одним з лідерів Близького Сходу в сфері ділового туризму та інвестицій, що окреслює позитивну динаміку фінансового обігу в житті країни.

Проблемі розвитку ділового туризму ОАЕ присвячено низку праць. Вагомий внесок у наукове вивчення всіх аспектів цієї проблеми здійснили Рохіт Талвар, Стівен Якобсен, Хабиб Аль Мулла, Аксана Машера та інші науковці. Зокрема, дослідження ділового туризму базується на аналізі наслідків та передбаченні перспективи його розвитку. Часто в науковій літературі термін «діловий туризм» зустрічається як «MICE» (Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions): Meetings – зустрічі; Incentives – презентації переговорів, мотиваційні програми, преміальні поїздки; Conferences – конференції, форуми, конгреси; Exhibitions – виставки, «подієвий туризм», корпоративні і особисті події.

Власне, організація ділових подорожей має на меті: проведення зустрічей і переговорів з партнерами, представниками філіалів, відвідання спеціалізованих заходів, навчання працівників з ціллю

отримання сертифікатів, ліцензій тощо. Такий різновид відпочинку допомагає налагодити комунікативні зв'язки з «покупцями» іншої країни, що дає можливість особисто ознайомитися з будь-якою тенденцією робочого процесу в сфері бізнесу. Особливістю ділового туризму в ОАЕ є проведення різного рівня зустрічей в одному з найбільших еміратів країни – Дубаї, де знаходиться велика кількість туристичної інфраструктури, а саме готелі та конгрес-центри – InterContinental, розрахований на розміщення 4000 делегатів в одній конференц-залі, а Grand Hyatt – на 3000 делегатів, які приїхали з діловою метою. Проте ядром світової торгівлі уже багато років залишається Dubai World Trade Centre (DWTC), адже він став першим центром на Близькому Сході призначеним для проведення торгових виставок і уже більше двадцяти років центр залишається найпопулярнішим в регіоні. Щодо столиці країни – Абу-Дабі, то в ній також знаходиться найбільший, обладнаний сучасними технологіями конгрес-центр в готелі Emirates Palace, де можна провести конференції та зібрання на більше ніж 2500 учасників. Не можна не зважати на те, що у 2018 році в Абу-Дабі проходила міжнародна щорічна виставка ділового туризму і близькосхідного бізнесу – Incentive Business Travel and Meetings Exhibition (IBTM 2018). Також, щоквартально в країні проводяться семінари та тренінги для стартапів «Arabian Business StartUp Academy» (ABSA). Ці факти переконують в тому, що це стало поштовхом до розвитку бізнесу в близькосхідному регіоні, що і було основною ціллю проведення цього заходу.

Важливим та необхідним аспектом дослідження ділового туризму ОАЕ є перспективи та проблеми розвитку туризму країни в цьому напрямку. Забудова пустельної савани, створення штучних островів для розширення мережі туристичної інфраструктури – негативні наслідки розвитку ділового туризму, проте найважливішою проблемою залишається політично не стабільний регіон. Адже, для проведення високомасштабних подій «ділового світу» необхідна безпека учасників різноманітних подій, що, у свою чергу, залежить від політичної стабільності в країні та регіоні загалом. Спеціалізований персонал для обслуговування також потребує відповідних коштів і навичок тої чи іншої професійної діяльності, таким чином утримання на базі готельного комплексу чи центру проведення заходів часто переходить понад дозволені рамки бюджету заходу, що спричиняє проблему для подальшого фінансування всієї галузі туризму.

Щодо перспектив розвитку ділового туризму, то дослідивши статистичні дані стає зрозуміло, що загальна кількість ділових подорожей швидко зростає. Так, у 2010 році загальна вартість бізнес-турів складала 819 млрд доларів, згідно оцінки 2014 року – більше 3,1 трлн. доларів, а на 2020 рік очікується збільшення до 5,8 трлн. доларів. Також, взаємозв'язок між діловим туризмом і розвитком бізнесу дуже тісний, адже кожен долар, що вкладений в ділові подорожі, складає додаткову вартість в сумі 3,8 доларів. Таким чином проходить «туристичний кругообіг» ділового туризму. Прямий внесок ділових подорожей зріс до 72,7 мільярдів доларів у 2018 році і уже можна спрогнозувати, що через десять років досягне 108,4 мільярда доларів. Це «відображає потужний потенціал зростання», засвідчує Рада з питань туризму (WTTC). Так, у 2017 році сектор ділового туризму до ВВП країни вніс близько 3%, до 2028 року внесе близько 3,5% щороку. Цей прямий внесок відображає економічну активність, спричинену туристичними інфраструктурами.

Отже, діловий туризм – не тільки ціль відпочинку, але і джерело росту соціально-економічної сфери, розвитку корпорацій і дрібного бізнесу, залучення нових партнерів і відкриття нових ринків тощо. Ця галузь туризму є вигідним процесом для майбутнього збільшення показників економіки, оскільки розвиток ділового туризму ОАЕ значно залежить від багатьох ключових елементів функціонування цієї галузі туризму, що дає великий прибуток із значними інвестиціями. Ці факти переконують, що діловий туризм є невід'ємною частиною розвитку не тільки туристичного сектору, але і соціально-економічної складової країни загалом.

Список використаних джерел та літератури:

1. Competitive Tourism. United Arab Emirates Ministry of Economy. URL: <http://www.economy.gov.ae/english/Knowledge-Section/Tourism-Promote/tourism-sector/pages/tourism-competitiveness.aspx>
2. Issac John. Travel, tourism to boost UAE's GDP. *Khaleej Times*. 2018. URL: <https://www.khaleejtimes.com/business/local/travel-tourism-to-boost-uaes-gdp>
3. Sarah Diaa. Business tourism in Dubai expected to grow in line with Expo 2020. *Gulf News. Business*. 2014. URL: <https://gulfnews.com/business/tourism/business-tourism-in-dubai-expected-to-grow-in-line-with-expo-2020-1.1308354>
4. Машера Аксана. Деловой туризм в ОАЭ. *Arab World*. URL: <http://arab-world.press/review/item/8/>

5. ОАЭ стал лидером в рейтингах глобальной конкурентоспособности. *UAE-Consulting*. URL: <https://www.uae-consulting.com/infocentr/uae-dubai-economy-business-finance-global-competitiveness>

6. Сергей Тарасенко. В Дубае в конце июня пройдет семинар для начинающих предпринимателей. *Деловые Эмираты*. URL: <https://businessemirates.ae/news/uae-property-news/v-dubaye-v-kontse-iyunya-proydet-seminar-dlya-nachinayushchikh-predprinimateley/>

7. Что такое MICE-туризм? URL: http://www.hamalia.ua/klientam/Korporativnij_turizm/mice

Катерина Черняхівська,

магістрантка,

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

ОСОБЛИВОСТІ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ МЕДИЦИНИ ЯК СКЛАДОВОЇ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ ІНДІЇ

Залишаючись країною контрастів, Індія не стоїть осторонь сучасних тенденцій розвитку туризму як однієї з провідних галузей світової економіки. Однозначно лідерські позиції країни закріплюються в сфері медичного туризму, який стосується подорожей за межами постійного проживання з метою отримання різних медичних послуг, проведення діагностики здоров'я, його підтримки, покращення та відновлення. Цей вид туризму утверджується як економічна діяльність, поєднуючи у собі дві галузі – медицину та туризм.

Індія входить в десятку найбільш популярних країн світу щодо реалізації послуг медичного туризму. Разом із Таїландом і Сінгапуром, Індія формує трійку лідерів в регіоні, на які припадає близько 60% загального азійського доходу від цієї сфери.

Серед ключових факторів, які приваблюють туристів, можна назвати поєднання високоякісних послуг з особливими підходами альтернативного лікування, обслуговування компетентними англомовними працівниками, колоритність країни, наявність різноманітних туристичних пам'яток, а також прийнятні по відношенню до світових, ціни на оздоровлення і лікування. Окрім того, туристи зазвичай отримують пакет послуг, що містять в собі переліт, місця для розміщення, лікування, і часто, післяопераційний відпочинок в екзотичних місцях.

Кожна країна чи регіон має загальноприйняту систему охорони здоров'я, в тому числі і Індія. В структурі медичного туризму вагоме місце належить цілому комплексу унікальних послуг нетрадиційної медицини, які мотивують іноземців відвідати цю країну. Skorистатися ними можна як на найбільш популярних курортах Індії, так і в спеціалізованих центрах. Сама історія становлення Індії як центру медичного туризму дуже давня. Ще близько 5 тис. років тому, у зв'язку із зростанням популярності йоги та аюрведи, ман-

дрівники відвідували країну, щоб спробувати і зрозуміти переваги альтернативних методів лікування.

Туристів з усього світу індійська медицина приваблює саме цілісним поглядом на організм людини. Через такий підхід враховуються фізична, психологічна і духовна складові. Значна увага приділяється профілактиці захворювань і причини виникнення проблеми. В процесі лікування використовуються натуральні препарати рослинного і тваринного походження, дієти, фізичні навантаження, за дотриманням якими слідкують спеціалісти. Окремим методом також є психологічна саморегуляція.

Такі традиційні практики з охорони здоров'я як аюрведа, йога, юнані, сіддха та гомеопатія заохочуються на державному рівні, що, в свою чергу, сприяє зростанню попиту на послуги медичного туризму в країні. Вони регулюється Міністерством AYUSH (аюрведа, йога, юнані, сіддха, гомеопатія), яке було створено в 2014 році з метою покращення доступу і обізнаності іноземних туристів щодо таких методів лікування.

Аюрведа – це стародавнє вчення про терапію різних захворювань, яке виникло більше 5000 років тому в Індії. В його основі лежить використання тільки природних засобів. Керала (південний штат Індії) вважається батьківщиною аюрведи. Саме тут знаходиться найбільше центрів і курортів. Медики, які практикують лікування аюрведа в Індії, дотримуються думки, що одночасно з тілом потрібно лікувати й розум. Щороку на аюрведичне лікування в Індію приїжджає близько 150 тис. іноземців в рік. Аюрведа – тури поділяються на: лікувальні, пляжні, екскурсійно-розважальні. Лікування в аюрведичних центрах Індії допомагає позбутися від псоріазу, бронхіальної астми, захворювань шлунково-кишкового тракту, безпліддя. Хороший результат спостерігається при проблемах з обміном речовин, стресах, надмірній вазі.

Йога і медитація відомі як чудовий спосіб досягнення просвітлення, а також один з найбільш відомих серед туристів альтернативних методів лікування. Він є безпечним для застосування при наявності різних видів захворювань: фізичних або психічних. Індія вважається країною походження йоги. Найбільш популярні місця для туристів у цьому напрямку: Рішікеш, Харідвар, Орчха.

Система медицини юнані вважає, що тіло складається з чотирьох основних елементів: землі, повітря, води і вогню, які мають різні температури, тобто холод, жар, вологість і сухість. Серед туристів велика увага приділяється профілактиці захворювань на основі застосування препаратів з рослин і трав. В Індії існує 39 навчальних

закладів, які спеціалізуються в цьому напрямку. Провідним серед них є Національний інститут медицини юнані в Бангалорі.

Принципи сіддхи схожі з аюрведичними. Згідно із вченням сіддхи людське тіло складається із таких складових: землі, води, вогню, повітря і ефіру. Вважається, що порушення балансу цих елементів призводить до різних захворювань. Методи діагностики ґрунтуються в основному на ретельному спостереженні лікарем за пульсом пацієнта, і вивченні історії хвороби. Помітна особливість медицини сіддха полягає в активному застосуванні металів для лікарських препаратів. Найбільше система поширена на півдні Індії, в штаті Тамілнад.

Напрямок гомеопатії, як цілісної медичної системи, характеризується застосуванням дуже низьких доз ліків, діюча речовина яких при прийомі продукує у людини симптоми подібні до захворювання. «Подібне виліковується подібним» – основний принцип гомеопатії. В країні функціонує близько 230 гомеопатичних госпіталів. Близько 10% індійського населення застосовують гомеопатію. Вона сьогодні вважається другою за популярністю в медичній системі країни.

Варто зазначити, що дуже часто процедури альтернативної медицини туристи можуть поєднувати із традиційним лікуванням, щоб мати змогу розслабити тіло і нормалізувати психологічний стан. Наприклад, лікуючи онкологічне або серцево-судинне захворювань, відвідувачі в закладі розміщення можуть скористатися терапією в процесі лікування.

Одними з найбільш популярних місць медичного туризму Індії залишаються Ченнаї, Калькутта, Мумбаї, Бангалор, Хайдарабад і Нью-Делі. В практичному співвідношенні прибутки від послуг альтернативної медицини в структурі медичного туризму за 2014 – 2015 рр. оцінювалися в 2,4 млрд. доларів.

Отже, з огляду на вищезазначене можна зробити висновок, що Індія є одним із лідерів в сфері медичного туризму і має значні перспективи для його розвитку. Привабливість країни для туристів в отриманні різноманітних медичних, лікувальних і оздоровчих послуг підтверджується завдяки співвідношенню ціни та якості, а також наявністю в Індії системи альтернативної медицини. Вона займає провідні позиції в розвитку медичного туризму країни, генеруючи туристичні потоки, а кожен з її різновидів має свою характеристику та особливості.

Список використаних джерел та літератури:

1. От аюрведы до юнани URL: <http://www.ayurveda.media/ayurveda/filosofiya-ayurvedy/ot-ayurvedy-do-yunani>
2. Резнікова Н. В. Про співвідношення понять лікувального і оздоровчого туризму в контексті оцінки потенціалу міжнародного ринку медичних послуг. 2014. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/14.pdf
3. Medical Tourism in India: Generating Profits While Providing Health Care. URL: <https://theceo.in/2018/08/medical-tourism-in-india-generating-profits-while-providing-health-care/>
4. Medical Tourism: Opportunity and Challenges in India. 2015. URL: <http://www.irjcjournals.org/ijmssr/Oct2015/4.pdf>
5. Top 10 Medical Tourism Destinations in the World. URL: <https://www.medicaltourismmag.com/article/top-10-medical-tourism-destinations-world/>
6. Best Medical Tourism Spots in India. URL: <https://www.skyscanner.co.in/news/medical-tourism-spots-inindia>
7. India wants to make medical tourism a \$9 billion industry by 2020. URL: <https://edition.cnn.com/2019/02/13/health/india-medical-tourism-industry-intl/index.html>

Яна Катрецька,

студентка 3 курсу,

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

ЗНАЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ТУРИЗМУ ДЛЯ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ США

Як відомо, США називають «країною можливостей». Дійсно, тут знаходиться безліч різноманітних міст, кожне з яких є унікальним. За даними Всесвітньої організації туризму (WTO) в 2018 році, туристичний потік до США становив 76,9 млн. людей – це третя сходинка у світовому рейтингу після Франції (86,9 млн.) та Іспанії (81,8 млн.).

Одним з головних аспектів розвитку Сполучених Штатів Америки є створення умов для розвитку фізичних і духовних компонентів особистості. Духовна складова передбачає багатство внутрішнього світу, знання культури та історії своєї країни, систему загальних життєвих принципів тощо. У цьому процесі найважливіша роль належить культурній спадщині країни. Будучи надбанням минулих поколінь, вона підтримується та зберігається для нащадків. Культурне життя дає нам зрозуміти як розвивалося суспільство, та вносить свій внесок у формування людського майбутнього.

Літературу нарівні з танцем та музикою відносять до форм нематеріальної спадщини. Вона виховує людину, розповідаючи про життя людей у всьому різноманітті її проявів, адже читач пізнає певні життєві шляхи, якими ідуть персонажі творів. Тому, також як і книги, джерелом духовного розвитку особистості є літературний туризм, який відкриває широкі можливості для самопізнання. Такий вид туризму є глибоким та інформаційно-насиченим видом діяльності, що дозволяє йому бути інструментом морального виховання людини.

Літературні тури пов'язують з феноменом шани авторів, їх творів, а також з традицією вивчення регіональної літератури. Вони є тематичним різновидом культурно-пізнавальних туристичних маршрутів. Щоб стати літературним туристом, потрібна любов до книг та допитливий спосіб мислення, проте завжди існують літературні гіді, які допоможуть підібрати тури. Також варто визначити

широке охоплення аудиторії. У культурному, а це означає, що і в літературному, туризмі вік туристів не має великого значення, адже головним чинником формування певної аудиторії є спільність кола інтересів. Тому при розробці та реклами такого туру слід приділити увагу висвітленню саме цих сторін туристичного маршруту.

Іншою особливістю літературних маршрутів є те, що центральне місце в таких програмах займають екскурсійно-пізнавальні та культурні заходи, які покликані задовольнити цікавість туристів. Також в туристичні програми включають літературні вечори, тим паче, що певні готелі організовують тури по місцях, які пов'язані з іменами авторів а героями літературних творів. Метою таких турів є краще ознайомлення з літературними та культурними місцями, в нашому випадку США. Для цього розробляються програми, які можуть включати не тільки відвідування будинків-музеїв відомих американських письменників чи поетес, могил, а також літературних майстер-класів чи тренінгів для молодих письменників, або ж охочих спробувати себе в цій сфері. Також туристам надається можливість скласти свою карту подорожі по життєвим та літературним стежкам певного письменника.

США – це велика країна, площею 9 372 610 км² та населенням 331 202 267 осіб станом на 2019 рік. Країна поділяється на чотири великих регіони, тобто дестинації: західна, середньозахідна, північно-східна та південна. Кожен регіон вважається важливим географічним, політичним, економічним, а головне – культурно-історичним надбанням Сполучених Штатів Америки. Ці регіони діляться на штати, які в свою чергу, поділяються на міста. В цих містах споконвіку жили та творили різні діячі культури, а особливо літератури, адже вона є одним найважливіших факторів американської ідентифікації у світі.

Для літературних турів в певному регіоні США потрібно виділити загальні особливості, на які потрібно звертати увагу під час подорожі: місце народження та проживання; будинки, де відпочивали чи померли письменники, місця їх могил; школи та інші навчальні заклади, які відвідували романісти та поети чи поетеси; певні маршрути письменників; реальні сцени подій у творах авторів. Важливу роль в літературному туризмі відіграють пам'ятні меморіальні дошки в будівлях, в яких жили чи працювали письменники.

У місцях чи районах, де накопичилась певна літературна історія, туристичні організації часто проводять «літературні прогулянки» чи «літературні стежки». Для кращої орієнтації у важливих галузях літературної історії в книжкових магазинах певного міста чи штату

доступні численні літературні путівники. Деякі туристичні агенції пропонують «Літературні карти міст» чи карту США, на якій зображені місця подій з творів письменників.

Хотілося б звернути увагу на детальну карту найбільш епічних подорожей літературних героїв та їх авторів по всій території США. На основі цієї карти в майбутньому для туристичних агентів є можливість створити певні літературні тури по туристичних DESTINATION-ах території США.

У 2015 році Р. Крайтнер та С. Мелендес створили інтерактивну карту, яка відображає кожне місце, яке відвідували десятки авторів під час їх знаменитих експедицій по Сполученим Штатам Америки. Ця карта є результатом клопітної праці, так званих «донкіхотських» зусиль по каталогізації країни в тому ж форматі, якою була описана в американській літературі. Вона включає в себе всі посилання та назви 12 книг про подорожі по Америці, починаючи від Марка Твена (1872) та закінчуючи Шеріл Стрейд (2012). Тут можна відстежувати окремі описи місцевості, коли герої романів подорожували по ним, або ж прочитати, як різні автори писали про одне й те ж саме місце, але в різні роки чи навіть століття.

Список використаних джерел та літератури:

1. 17 Most Visited Countries in the World -2019 URL: <https://triponzy.com/blog/most-visited-countries-in-the-world/>
2. Area of the world's countries URL: http://en.ostranah.ru/_lists/area.php
3. On the road: mapping the great road trips of American literature URL: <https://www.theguardian.com/books/shortcuts/2015/jul/31/on-the-road-mapping-great-road-trips-american-literature>
4. Население Соединенных Штатов Америки URL: [https://countrymeters.info/ru/United_States_of_America_\(USA\)](https://countrymeters.info/ru/United_States_of_America_(USA))

Надія Яцун,

магістрантка,

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В КОРОЛІВСТВІ НОРВЕГІЯ

Норвегія відома на весь світ унікальною природною, і саме, природа, клімат і розвинена транспортна інфраструктура країни надають великі можливості для розвитку екологічного туризму.

Норвегія має одну з найрозвиненіших у Європі систему національних парків, яка складається з 32 парків на території континентальної Норвегії і ще семи на Шпіцбергені. Всі заповідники і національні парки країни знаходяться під надійною охороною не лише місцевих державних структур, закону про охорону природи 1910 року, але і деяких всесвітньо відомих організацій з охорони навколишнього середовища. Місцеве населення також активно бере участь у створенні комфортних умов для відпочинку іноземних туристів, надаючи різні варіанти проведення дозвілля для навіть найвимогливішого мандрівника. Прекрасні національні парки дбайливо охороняються і дають відвідувачам можливість пройти незабутніми маршрутами.

На території найбільших національних парків Норвегії (Гардангервідда, Ютунгаймен, Брегеймен і ін.) прокладено безліч маршрутів, при цьому рівень туристичного сервісу тут знаходиться на дуже високому рівні: працівники парків стежать за станом стежок, туристів супроводжують досвідчені інструктори. У багатьох місцях встановлені будиночки, в яких може залишитись на ніч будь-який мандрівник, абсолютно безкоштовно. Розвиненою туристичною інфраструктурою володіють і маленькі містечка. На озерах і річках тут створені чудові умови для занять водними видами спорту, а численні кемпінги дають туристам можливість відпочити.

Національний парк Юстедалсбреен знаменитий тим, що на його території знаходиться найбільший льодовик в Європі. У самому центрі парку знаходиться гора Лодарскапа (2083 м), під керівництвом досвідчених інструкторів можна зробити сходження на гору, але для цього потрібна спеціальна фізична підготовка. У 1993 році

на території парку був відкритий Інформаційний центр, де можна домовитися про екскурсію, а також відвідати Норвезький музей льодовиків.

Берегова лінія Норвегії порізана довгими глибокими затоками – фіордами, які утворилися внаслідок танення льодовикового щита. Кожен фіорд має свої особливості і визначні пам'ятки. У Норвегії знаходяться два з трьох найдовших фіордів у світі. Два норвезьких фіорди – Гейрангер-фіорд і Нерой-фіорд – внесені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, а журнал «National Geographic» назвав їх найпривабливішим туристичним напрямком серед об'єктів Всесвітньої спадщини.

Для рибалок найпривабливішим місцем вважається національний парк Фемуннсмарка, заснований в 1971 році. Його ландшафт був сформований льодовиком, який залишив після себе розсипи каменів і глибокі западини в землі, які перетворилися в озера. Парк приваблює любителів активного відпочинку. Тут були створені ідеальні умови для байдарочників. Парк обплутаний мережею туристичних маршрутів, взимку туристам пропонують покататися на собачій упряжці, на снігоході або на лижах.

В основному країна приваблює саме піших мандрівників. Тут дуже багато маршрутів, які проходять і по лісах, і по полях. Спеціальної спортивної підготовки для таких подорожей в більшості випадків не потрібно. Будь-хто може вибрати той вид відпочинку, який йому більше до смаку: сплави на плотах і байдарках, велосипедні та кінні поїздки в гори, екскурсії в національні парки і заповідники, риболовля, збирання грибів та ягід.

На островах Вестеролен є така послуга, як сафарі на китів, тюленів та інших морських тварин. В цьому випадку мета сафарі не вбивство тварин, а спостереження за ними. Таке дійство не залишить байдужим нікого.

Восени 2017 року Норвезька рада з туризму повідомила про активний розвиток екотуризму в країні. Сьогодні екотури в Норвегії готові надати близько 3000 туристичних компаній. У 2017 році прибуток від екологічного туризму склав 5 млрд. норвезьких крон. Більшість туристичних об'єктів Норвегії мають екологічними сертифікатами, серед яких велика частина належить «Ecotourism Norway» і «Green travel»

Розглянувши лише кілька найпопулярніших місць для активно і спокійного відпочинку Норвегії, можна зробити висновок, що чудова природа і високорозвинена туристична інфраструктура цієї країни забезпечують всі можливості для розвитку цього перспек-

тивного напрямку туризму. Природа Норвегії настільки багата, що припадає до душі будь-якому екотуристу.

Список використаних джерел та літератури:

1. Офіційний сайт Всесвітньої Ради Подорожей та Туризму. URL: <http://www.wttc.org/research/economic-data-search-tool/>
2. Офіційний сайт Подорожей в Норвегію. URL: <http://www.visitnorway.com/ru/Media-and-Press/Facts-about-Norway/Tourism-in-Norway/>
3. Ecotourism in Norway. A sustainable travel experience. URL: <https://www.justlanded.com/english/Norway/Norway-Guide/Travel/Leisure/Ecotourism-in-Norway>
4. Ecotourism in Norway. URL: <https://www.holidayextras.co.uk/green-travel/before-you-travel/where-to-go/norway>
5. Top 5 Norway eco attractions. URL: <https://greenglobaltravel.com/norway-eco-attraction/>

Ірина Акімова,

магістрантка,

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

ЦЕНТРИ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ В ІСПАНІЇ

Поняття «релігійного туризму» було впроваджено відносно недавно, з початком постіндустріального суспільства та бурхливого розвитку глобалізаційних процесів. Незважаючи на цей факт, паломництво як різновид цього виду туризму було однією з найчастіших причин мандрівок ще з давніх часів. Релігійний туризм фактично характеризується переміщенням людей до святих місць з метою відвідування храмів та монастирів, найчастіше у дні релігійних свят або для замолування гріхів.

Іспанія завжди була дуже релігійною країною, що стало причиною значного накопичення релігійної матеріальної та нематеріальної (пов'язаної з проявами різних культів) спадщини. В Іспанії розташовано 12,300 церков, соборів, каплиць тощо. Для того, щоб отримати загальне уявлення про різноманіття релігійних туристичних можливостей, варто зосередити увагу на місцях та містах розташованих у різних регіонах Іспанії, що дасть можливість отримати уявлення про стан релігійного сегменту туризму країни загалом.

Найперше, що надають перевагу відвідувати туристи, що подорожують з релігійною метою – Сантьяго де Компостела, його найвідоміший кафедральний собор в Сантьяго де Компостела – один з трьох найбільших центрів паломництва в середні віки, рівний за значенням Єрусалиму і Риму.

Паломницький шлях Сантьяго де Компостела включає декілька маршрутів, відмінних один від одного. Найпопулярнішим є «Каміно», відомий ще як «Французький маршрут». Його протяжність становить понад 780 км. Якщо турист долає 100 км шляху пішки або 200 км на велосипеді, він отримує сертифікат про його проходження. Крім цього, кожен може отримати паспорт пільгима, який дає можливість отримувати безкоштовно проживання та харчування у храмах, розташованих по маршруту.

В останні роки маршрут до Сантьяго щорічно проходили понад 300,000 туристів. Особливо важливу роль місто Сантьяго відіграє

впродовж святкування Священного року, тоді кількість туристів може зрости на 100,000 порівняно з попереднім роком, адже вважають, що у цей період кожен, хто пройшов паломницький шлях може отримати відпущення всіх гріхів.

Гора Монтсеррат, висотою 1,236 м., є не лише найвищою точкою Каталонії, але й популярним місцем для здійснення турів з Барселони. Монтсеррат ще у 1987 році було оголошено національним парком. Серед найважливіших пам'яток – Базилика. У ній розташована скульптура Чорної Мадонни та знаменитий дитячий хор «Есколанія», який є найдавнішим в світі (задокументовано, що він існував ще у XIV ст.). Звідси фунікулером можна спуститися до святині Санта-Кови або ж піднятися на найвищу вершину гори – Сан-Жероні. Щорічно Монтсеррат відвідують близько 4 млн. туристів.

Власне Барселона, біля якої знаходиться Монтсеррат, також займає чільне місце у здійсненні релігійного туризму в Іспанії. Базилика Саграда Фамілія (Храм Святого Сімейства) – найвідоміша та найпопулярніша релігійна пам'ятка міста. Базилика все ще знаходиться у процесі будівництва (воно розпочалося ще 1883 року), що здійснюється за рахунок пожертвувачів та громадськості. Завершення робіт заплановано на 2026 рік – столітній ювілей смерті архітектора цієї будівлі – Антоніо Гауді. Базилика Саграда Фамілія визнана найвищою культовою спорудою в світі, завдяки факту, що 170-метрова центральна вежа будівлі присвячена зображенню Ісуса. Цікавим також є те, що 12 дзвонів Храму зображують 12 апостолів Ісуса. Храм знаходиться в центрі Барселони, тому проблем із транспортуванням до цього місця немає. Можна добратися як на метро, так і на автобусі, або таксі. За екскурсію з гідом туристи повинні заплатити 19,50 євро, якщо до пакету послуг включено відвідування вежі, то вартість становить 24 євро.

Іншим визначним центром релігійного туризму є місто в Андалусії – Гренада, де традиційно має місце святкування Пасхального страсного тижня (триває з Вербної до Великодньої неділі). У цей час вшановують страждання, смерть та воскресіння Ісуса Христа.

Традиційно в цей тиждень проходять різні заходи. Наприклад, обов'язковим елементом є паради, процесії. В руках учасники несуть образи різних святих, Діви Марії, а найголовніше – образ розп'ятого Христа, для очищення від власних гріхів; розігрують акти розп'яття; співають традиційні гімни та співи (за винятком мовчазних процесій Страсної п'ятниці).

Отже, традиційно релігійна Іспанія має багато ресурсів для розвитку та популяризації релігійного туризму в країні. Регіонально

цей вид туризму розвинений однаково добре. Так, найвідомішими містами релігійного туризму є Барселона з численними церквами, а, зокрема, абатство Монтсеррат, де знаходиться однойменний монастир. Не менш важливим для здійснення релігійних подорожей є міста Сантьяго та Гранада. Таким чином, ці міста пропонують пам'ятки та події, які відвідують найбільша кількість туристів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Cànoves G., Romagosa F., Blanco A.; Priestley G. Religious tourism and sacred places in Spain: old practices, new forms of tourism. *International Journal of Tourism Anthropology*. 2012. Vol.2 №.4. pp.282-298.
2. Camino de Santiago. URL: <http://santiago-compostela.net/>
3. Granada City Council. URL: <http://en.granadatur.com/>
4. Tourism at Montserrat Monastery in Catalonia. URL: <https://www.montserrat-tourist-guide.com/en/general/montserrat-tourism.html>
5. The Sagrada Familia: Gaudí's masterpiece. URL: <https://www.spain-holiday.com/Barcelona-city/articles/la-sagrada-familia-a-sacred-work-of-gaudi-in-barcelona>

Олена Герасимчук,

студентка 3 курсу,

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

ПРИРОДНІ РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В НОРВЕГІЇ

Сільський туризм відносно новий вид туризму. Він підходить мандрівникам які шукають автентичні та унікальні враження та хочуть збагнути місцевий спосіб життя. Туристи бажають наблизитись до природи, побачити незаймані ландшафти та зупинитись в автентичному закладі розміщення. Культурний досвід і взаємодія з місцевими жителями стають дедалі популярнішими, а також збільшується кількість охочих пожити на спеціально облаштованих фермах.

Багато можливостей відпочити в сільській місцевості пропонує Норвегія. Це країна з величними горами і фіордами, великими лісами і відкритими ландшафтами. В основному заклади розміщення, такі як ферми, готелі, окремі будинки, кемпінги та інше, розташовані рівномірно по всій території країни. Це надає туристам більше можливостей обрати своє ідеальне місце відпочинку.

Найбільш відвідуваними місцями для сільського туризму в Норвегії є фіорди. В таких місцях туристи можуть рибалити, кататися на човні, збирати ягоди та гриби. Найпопулярнішим є Согнефіорд. До Світової спадщини ЮНЕСКО включений його рукав Нерьойфіорд. Деякі готелі пропонують оренду велосипедів для прогулянки по спеціально прокладених доріжках лісом та дослідження навколишнього середовища. Наприклад, готель Eidfjord Fjell & Fjord пропонує оренду човнів для подорожей. Для любителів риболовлі найкраще підходять озера Норвегії. Їх налічується в країні більше 200 000. Біля багатьох з них розташовані готелі з ресторанами в яких можуть приготувати зловлену туристом рибу. У внутрішніх водах водиться щука, майже всюди вздовж узбережжя можна піймати тріску, макрель і сріблясту сайду. Популярним місцем є Hande Gard. Він розташований в центральній частині Норвегії.

Скандинавські гори є ще одним популярним місцем для сільського туризму. Щоб спостерігати гірські краєвиди туристи часто

надають перевагу кінним прогулянкам. Існують спеціально розроблені тури для подорожей верхи, або ж на деяких фермах в ціну ночівлі входять додаткові послуги, такі як, наприклад, їзда верхи. Існує навіть спеціальна порода коней для подорожей гористими поверхнями та фіордами – Норвезький фіордовий кінь.

Також серед туристів користується популярністю відпочинок на фермах. Там навчають відвідувачів виконувати фермерську роботу, доглядати тварин та вирощувати органічну продукцію. Більше ста норвезьких ферм беруть участь в програмі Всесвітнього фонду дикої природи і туристи можуть стати волонтерами та освоїти екологічне фермерство. В основному люди доглядають за козами, ламами та вівцями.

Туристи, що бажають відпочити в селищах та зайнятись мисливством повинні відправитися на спеціалізовані ферми, що розташовані біля лісових масивів. Зокрема, багата фауна на північному-сході країни. Найчастіше в таких місцях відбувається полювання на лісових птахів, або кроликів. Деякі фермери надають в оренду спеціально навчених собак. Також спеціальні гіді можуть навчити як правильно збирати гриби та ягоди і яких рослин потрібно уникати.

На фермах також є можливість проведення активного, екстремального відпочинку. Окрім оренди велосипедів на фермах доступні каяки. Кожен турист може зайнятися каякінгом поблизу ферми в якій проживає.

Отже, Норвегія – це країна багата на природні рекреаційні ресурси сільського туризму. Тут можна знайти різні види цього відпочинку, від фермерства до катання верхи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Vegetables, fruit, berries and fungi URL: <https://www.hanen.no/en/utforsk/45>
2. HANEN guides you to the rural pearls of Norway. URL: <https://www.hanen.no/en>
3. Lakes URL: <https://fishspot.no/en/fiskeopplevelser/lakes/>
4. Согнефьорд URL: <https://www.visitnorway.ru/places-to-go/western-norway/the-sognefjord-area/>

СЕКЦІЯ 3

ІНТЕГРАЦІЙНІ ТА ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Євгеній Чопа,

студент 3 курсу,

Національний університет «Острозька академія» (Острозь)

ПРИЧИНИ ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ ЮГОСЛАВІЇ

Досліджуючи фактори, що сприяли поступовому розколу великої держави на Балканах, я використовував роботи українських учених, які головний чинник у цій ситуації вбачали по-різному. Українська дослідниця А. В. Шилова та російський дослідник С. А. Романенко стверджують, що головними факторами є історична незавершеність розпаду югославських народів та смерть диктатора Йосипа Броз-Тіто. В список факторів вони також вносять і економічний.

Д. Шлапаченко головною проблемою вбачає конкуренцію націй, особливо у ситуації з Косово. Також він вказує на економічний та етнічний фактори, останній з яких, на його думку, загострився після Другої світової війни. Ознайомившись із рядом робіт українських дослідників можу сказати, що Д. Шлапаченко зміг виокремити дійсно головні фактори, що безумовно сприяли балканізації в регіоні, тому здебільшого я буду опиратись саме на його роботи.

Спробуємо розглянути кожен з факторів, щоб дійти певних висновків, який із них все ж є головним. Національне питання для Югославії завжди було чутливим, оскільки ця держава є багатонаціональною та багатоконфесійною. Згідно перепису населення 1981 р. серби (36,3%), хорвати (19,8%), словенці (7,8%), слов'яни-мусульмани – боснійці (8,9%); македонці (6,0%), чорногорці (2,6%); словаки, болгари, українці, чехи, росіяни (разом – 1%); албанці (7,7%), угорці (1,9%), турки (0,4%); арумуни (влахи), румуни, італійці (1,1%); цигани, євреї та інші. (0,9%). Згідно зі статтею 170 Конституції, 0,2%, що не визначили свою національну приналежність, визнали себе «югославами». Загальна чисельність населення складала 22,438,331. В 1991 році загальна чисельність населення складала 23,229,846 чоловік. Історичний розвиток більшості народів Югославії проходив по-різному, що у висновку привело до того, що у кожного із етносів Балкан формувались свої образи друзів та ворогів, свої погляди на методи виживання: боротьба чи пристосу-

вання. І все це не могло не позначитись на відносинах самих народів, що заселяли Балкани.

Дезінтеграційні процеси в Югославії почались з 1980-х років, відразу після смерті Йосипа Броз Тіто, який мимоволі сам підігрів сепаратистські настрої в республіках, передавши економічні важелі в руки республіканських органів влади. Причиною цього стало прийняття в 1974 році нової Конституції. Відповідно до неї компетенція федеральної влади звужувалася, а Соціалістичні республіки та автономні краї (Косово, Метохія, а також Воєводина) отримали політичну та економічну самостійність. За оцінками дослідників єдність країни трималась на силі та незаперечному авторитетові її вождя. Певний розкол в міжнаціональні відносини вніс заповіт самого Й. Броз Тіто, згідно якому пост президента СФРЮ був скасований, а головувати в країні почав Президіум, члени якого (голови союзних республік) щорічно змінювали один одного. Таким чином, внутрішньо-державні протиріччя проявились в кризі державно-політичної системи, яка в більшій мірі набувала характер боротьби між етнократичними кланами із зростаючим сепаратистським ухилом. П.М. Рудяков причини розпаду Югославії вбачає у соціальному факторі. В 1994 р. він вважав, що головна внутрішня причина кризової бійні на Балканах – сплеск націоналізму, а економічні протиріччя – другорядний фактор. П. М. Рудяков висловив думку, що політичні еліти югославських республік в 1980-і рр., «граючи на розпалюванні націоналізму і спекулюванні історичними міфами, повели боротьбу за переділ федерального «пирога»...

На сучасному етапі можна констатувати зростання ролі релігійного чинника у міжнародних відносинах. Це пов'язано з підвищенням значення культурних факторів у формуванні світової політики через виникнення певного ідеологічного вакууму після кризи комунізму. Якщо за часів «холодної війни» світ був розподілений на ідеологічні групи, то у постбіполярну добу розв'язання проблеми ідентифікації відбувається із врахуванням інших важливих цінностей: історичного минулого, релігії, мови, належності до певної культурної групи, нації, цивілізації. Незважаючи на те, що нова комуністична влада ще з самого початку орієнтувалась на встановлення атеїзму і проводила політику підпорядкування всіх релігійних громад, послаблюючи їх вплив на югославське населення, релігійна ситуація в Югославії залишалась такою ж складною та суперечною. До моменту утворення Югославії в ній переважали представники трьох конфесій та релігій – православ'я (Сербія, Чорногорія, частково Боснія, Македонія і Хорватія), католицизм (Словенія, осно-

вна частина Хорватії, окремі райони Воєводини) та іслам (частина Боснії, Косово, а також деякі райони Сербії і Чорногорії). Релігійні розбіжності однозначно тягли за собою певні наслідки, такі як розшарування населення не тільки за національним, а й за релігійним принципом, даючи більше підстав, причин та ідей національним і релігійним групам, які прагнули досягти політичного суверенітету.

Не менш важливим є економічний фактор. Адже саме такі речі, як збільшення рівня безробіття, значне підвищення цін на продукцію (у 1989 ціни на продукцію виросли у 41 раз, в порівнянні з 1980 роком. У 1990 році цей показник був у 19 разів більший в порівнянні з 1980 роком), збільшення імпорту та зниження експорту в період з 1980 по 1990 роки, викликали сплески націоналізму. В СФРЮ спостерігались великі розбіжності на рівні економічного розвитку між шістьма республіками та всередині кожної з них. В 1980 році дохід на душу населення в Словенії майже у два рази перевищував середній по всій державі, тоді як показник Боснії і Герцеговини складав менше третини словенського. Словенія була найбільш розвиненою республікою саме в індустріальному плані. Друге місце по розвитку промисловості посідала Хорватія. Північна частина Сербії мала родючі сільськогосподарські райони і достатньо розвинену промисловість у той час, як південна частина залишалась в основному аграрною. У Македонії основним напрямком господарства залишалось землеробство і тваринництво. Боснія і Герцеговина, з її багатими мінеральними ресурсами, залишалась республікою зі слабо розвиненою промисловістю. Найбіднішою республікою у федерації була Чорногорія: мізерні запаси ґрунту та відсталі методи ведення сільського господарства обумовили необхідність ввезення в республіку основних продуктів харчування. Хоча СФРЮ не мала чіткого плану для розвитку економіки, але держава контролювала цю сферу. Наприклад державна економічна політика перекидала кошти з більш розвинених районів країни в менш розвинені. Для прикладу: у 1976 – 1980 Фонд Федерації для кредитування економічно відсталих республік та областей виділяв Боснії та Герцеговині 2352,5 тис. динарів, Македонії 1662,9 тис. динарів, Чорногорії 831,5 тис. динарів та 2847,6 тис. динарів автономному краю Косово. З початку 1980-х ситуація в державі значно погіршилась. На кінець 1985 року безробіття становило 15%, інфляція – 100% (у 1989 році цей показник виріс до неймовірних масштабів – 3000%). Державний борг станом на 1989 рік складав 21 млрд. доларів США. Великою проблемою була не сама криза, а бездіяльність правлячого кола щодо її вирішення. Тільки у грудні 1989 р. в країні почалось

проведення економічних реформ, головною ціллю яких було подолання інфляції. Але процес подальших економічних реформ був перерваний розпадом Югославії.

Список використаних джерел та літератури:

1. Югославия в огне. Документы, факты, комментарии. М., 1992. С.116.
2. Шилова А. Визрівання державно-політичної кризи в СФРЮ та її наслідки. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка: Історія*. 2007. № 89/90. С.120–123.
3. Jović D. (2009). *Yugoslavia: A State that Withered Away*. Purdue University Press.
4. Задохин А. Г., Низовский А. Ю. Пороховой погреб Европы. М., 2000. С. 276.
5. Труды кафедры истории нового и новейшего времени. Издательство: Санкт-Петербургский государственный университет (Санкт-Петербург).
6. Рудяков П. Расчленение Югославии – передел Европы. *Политическая мысль*. 1994. № 3. С. 104–108.
7. Douglas S. Massey, J. Edward Taylor. *International Migration: Prospects and Policies in a Global Market*. Oxford University Press, 2004.
8. Буквич Р. Региональная проблема социалистической Югославии в 1945–1991 гг. *Вестник Мордовского университета*. 2014. № 3. С. 139.
9. Alexandr Pavkovic *The Fragmentation of Yugoslavia. Nationalism and War in the Balkans*. page 77.
10. Alexandr Pavkovic *The Fragmentation of Yugoslavia. Nationalism and War in the Balkans*. page 77.
11. Douglas S. Massey, J. Edward Taylor. *International Migration: Prospects and Policies in a Global Market*. Oxford University Press, 2004.
12. Jović D. (2009). *Yugoslavia: A State that Withered Away*. Purdue University Press.
13. Буквич Р. Региональная проблема социалистической Югославии в 1945–1991 гг. *Вестник Мордовского университета*. 2014. № 3. С. 139.
14. Задохин А. Г., Низовский А. Ю. Пороховой погреб Европы. М., 2000. С. 276.
15. Рудяков П. Расчленение Югославии – передел Европы. *Политическая мысль*. 1994. № 3. С. 104–108.
16. Шилова А. Визрівання державно-політичної кризи в СФРЮ та її наслідки. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка: Історія*. 2007. № 89/90. С.120–123.
17. Югославия в огне. Документы, факты, комментарии. М., 1992. С.116.

В'ячеслав Крищенко,

магістрант,

Чорноморський національний університет імені Петра Могили (Миколаїв)

РОЛЬ КАНАДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ АМЕРИКАНСЬКИХ ДЕРЖАВ

Організація Американських Держав (далі – ОАД) є однією із найвпливовіших організацій Західної півкулі. Вона налічує 35 держав членів, серед яких є країна Північної Америки – Канада. 2 лютого 1972 року Канада стала постійним спостерігачем в ОАД. Згодом 13 листопада 1989 року вона підписала Статут Організації американських держав, і це рішення було ратифіковано 8 січня 1990 року.

Канада представлена в ОАД Постійним представництвом Канади при Організації американських держав. Місія є основним каналом зв'язку між Канадою, Генеральним секретаріатом ОАД та іншими державами-членами. Роль Місії полягає в досягненні цілей та інтересів канадського уряду через ОАД та роботі з партнерами з півкулі через організацію.

Посол і Постійний представник Канади при Організації американських держав підтримується командою дипломатів і делегатів, які представляють Канаду в різних органах ОАГ, включаючи Постійну раду, Міжамериканську раду з інтегрального розвитку, комітети, агентства та інституцій, зокрема Міжамериканської комісії з прав людини та Міжамериканської комісії жінок. Місія також представляє канадський уряд в Панамериканській організації охорони здоров'я.

Канада відіграла важливу роль у розробці Міжамериканської демократичної хартії, яка була підписана всіма державами-членами ОАД 11 вересня 2001 року. Хартія наголошувала, що демократія є чіткою умовою для членства в організації. Декларація 2003 року про безпеку в Америці, яка створила більш широкую багатовимірну структуру безпеки для регіону, також виграла від підтримки Канади. Сьогодні ОАЖ розраховує на активність Секретаріату з багатовимірної безпеки, який тісно співпрацює з міжнародними партнерами та членами організації для вирішення основних проблем

безпеки, які стоять перед ними у сфері громадської безпеки, торгівлі людьми, зброї та наркотиків, а також тероризм.

Канадський уряд є ініціатором запровадження вільної торгівлі з країнами Латинської Америки для країн-учасниць ОАД. Цю ідею озвучив у квітні 2009 р. прем'єр-міністр Канади Стівен Харпер на V саміті ОАД. Через Канадське агентство міжнародного розвитку (CIDA) Канада продовжує підтримувати роботу ОАД в різних сферах, що мають вирішальне значення для держав-членів, включаючи сприяння правам людини, соціально-економічному розвитку та подолання бідності, збереженню енергії, гендерній рівності, корпоративна соціальна відповідальність, а також фінансова допомога для швидкого реагування на політичні та гуманітарні кризи, які виявилися надзвичайно важливими після землетрусу 12 січня 2010 року на Гаїті.

Канадський уряд виступив на захист інтересів малих країн Центральної Америки та Карибського басейну, які вважали, що їх думку не буде взято до уваги більш сильними в економічному плані країнами в справі створення зони вільної торгівлі Західної півкулі. Завдяки цьому, Канада протиставила себе США в очах країн Латинської Америки.

Канадська фонд ФОКАЛ сприяє більш активній інтеграції Канади в ОАД протягом останніх двох десятиліть, надаючи платформу для аналізу та рекомендацій щодо політики у сфері півкулі. ФОКАЛ відіграє ключову роль у розробці стратегії участі громадянського суспільства в ОАД, надаючи аргументований голос для включення груп громадянського суспільства в обговорення ОАД. Конструктивні пропозиції Фонду допомогли налагодити перспективу незалежного обговорення проблем.

Окрім безпосередньої співпраці з ОАД, ФОКАЛ займає провідну позицію в обізнаності канадських ЗМІ, лідерів громадської думки та широкої громадськості з питань, щодо ролі ОАД у зміцненні демократичних інституцій, сприянні безпеці, просуванню та справедливості для всіх, а також захист прав людини на території обох Америк. Незважаючи на те, що аналітики ФОКАЛ іноді критикують дії ОАД, вони залишаються стійкими у своїй підтримці інституції та її постійній ролі як форуму для мирного діалогу в нашій півкулі.

Канада передала ОАД свій досвід та традицію ведення демократичної системи правління, поваги до верховенства права та сприяння та захисту прав людини для всіх. Хоча ці принципи завжди підтримувалися в документах організації, Канада керувала прикладом і наполягала на тому, щоб їх також практикували її члени.

Отже, аналізуючи діяльність Канади в ОАД, можна сказати, що держава має більш успішну діяльність та імідж партнера котрому можна довіряти, на від міну від ворожого ставлення деяких країн Латинської Америки, щодо США. Продовжуючи свою політику в організації, Канада збільшить позитивне ставлення до демократії та отримає багато країн задля збуду своїх товарів, що принесуть більший прибуток і створить зовнішню економічну політику більш незалежною від США.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кабаєва А. І., Тригуб О. П. Діяльність Канади в Організації американських держав (1990–2015). *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія : Історія. 2015. Т. 264, Вип. 251. С. 42-46. URL: <http://history.chdu.edu.ua/article/view/86022>
2. About the Permanent Mission of Canada. Government of Canada officialsite. URL: https://www.international.gc.ca/worldmonde/international_relations-relations_internationales/oas-oea/index.aspx?lang=eng#a3
3. Insulza J.M. Twenty years later: Canada's role in the OAS and the hemisphere // FOCAL official site. URL: <https://www.focal.ca/fr/publications/focalpoint/321-october-2010-jose-miguel-insulza-en>
4. Mc Kay-PanosL. Role of the Organization of American States in Canadian Human Rights. Law Now – relating law to life in Canada. 2015. URL: <https://www.lawnow.org/role-of-oas-in-canadian-human-rights/>

Дмитро Первина,

студент бакалаврату,

Чорноморський національний університет імені Петра Могили (Миколаїв)

ПІДКАРПАТСЬКА РУСЬ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРСПЕКТИВ

Підкарпатською Русю традиційно прийнято називати історичну територію, яка існувала на місті сучасної Закарпатської області України і була однією з чотирьох автономних земель, котрі входили з 1919 по 1939 роки до складу Чехословаччини. Зараз її статус Чехією та Словаччиною сприймається неоднозначно, і цьому є цілком справедливе та ґрунтовне пояснення, яке лежить в дослідженні даної теми здебільшого опираючись на наукові доробки чесько-словацьких джерел. Погляд з Праги та Братислави на проблему Підкарпатської Русі відкрив перед нами нові горизонти в розумінні соціально-політичних та історичних процесів, які відбувались на тій території в міжвоєнний період. Саме ті події вплинули і відбилися в майбутньому на формуванні закарпатського регіону у складі незалежної України. Вже після того, як Закарпаття офіційно стало однією із двадцяти чотирьох областей України, наполегливі прагнення жителів колишньої Підкарпатської Русі інтегруватися в Європу не лише не зникли, а навпаки, запалали новою силою. Усвідомлюючи в цих бажаннях загрозу територіальній цілісності України, офіційний Київ на державному і регіональному рівні почав ігнорувати будь-які місцеві ініціативи, в тому числі й ті, які відходили від національних меншин. Дана політика Києва для закарпатців не стала новою: всі прагнення цих людей протягом довгого часу цинічно замовчувались, приховувались та фальсифікувались не лише чехами, словаками, угорцями, радянською владою, а і незалежною Україною. Перші факти жорсткої інформаційної цензури в регіоні були пов'язані саме з пануванням радянської влади, котра почала вилучати з друку не лише історичні згадки про Підкарпатську Русь, а і піддала нищівній цензурі західні видання, які продовжували певний час писати про регіон, як про невід'ємну частину чехословацької або угорської культури.

На думку сучасників, в тому числі істориків з діаспори, які займалися даною проблемою, встановлена думка, що Закарпаття

спіткала досить тяжка доля ще з часів Першої світової війни, коли стало відомо, що регіон сам по собі був надійним природним комплексом ландшафтних укріплень, що не дозволяли ворогам без великих втрат увійти до дунайського басейну. І саме завдяки першим невдалим спробам русинів знайти підтримку в обличчі зовнішніх сусідів з однієї сторони, і експансіоністською політикою Угорщини і Польщі з іншої, Закарпаття не сприймалося, як самостійна територія. Фактично, край був відділений від європейських країн не лише природним кордоном карпатських гір, а й медійно: це пояснювалось постійним ігноруванням проблем Закарпаття в засобах масової інформації. Газети майже не згадували на своїх сторінках цю територію, вважаючи її малопопулярною для тогочасного читача. Відомі видання своє виключне небажання публікувати статті політичного змісту (а саме таким вони бачили матеріал про Закарпаття) пояснювали побоюваннями не лише несення репутаційних збитків, що відбилась би на подальших продажах газет, а й на можливих політичних переслідуваннях, які були досить розповсюдженим явищем в післявоєнні роки (1918 – 1921). Саме таке штучне замовчування життя в Підкарпатській Русі призвело до суб'єктивної наукової розробки проблеми в часи, коли відбувались спроби її комплексного дослідження. Невідповідність принципам об'єктивної оцінки інформації прослідковувалась частіше за все в посиланнях багатьох українських істориків на російську історіографію з добре виділеною пропагандиською складовою.

Тим не менш, варто зазначити, що ключове місце в проблематиці регіону посідало самосприйняття самих жителів Підкарпатської Русі, які з кінця XIX століття і дотепер становлять кістяк усіх міграційних процесів в Україні. Але особливого політичного значення і змісту регіону надавали все ж зазіхання на територію сусідніх країн, вищезгаданих Угорщини та Польщі. З боку Угорщини дана провокаційна політика щодо Закарпаття продовжується навіть зараз, що дає державній та регіональній владі України підґрунтя для роботи з метою покращення рівня життя в першу чергу своїх крайових територій. В наш час історична роль Підкарпатської Русі ускладнена ще й глобалізацією таких соціальних явищ, як сепаратизм, що звісно ж не може не додавати актуальності її детальній науковій розробці в майбутньому.

Історія Підкарпатської Русі та її роль в міжнародних відносинах першої половини XX століття для сусідніх країн стала знаковою. На майбутнє визначення статусу регіону впливав і неоднорідний склад населення, яке складалося в тому числі і з жителів, які своєю рідною мовою вважали угорську. Угорщина в свою чергу в обличчі міні-

стра закордонних справ Петера Сіярто продемонструвала досить чітку позицію щодо Закарпаття, яке вона вважала історичною частиною власних територій. І в цьому розумінні, дії угорської сторони знаходять відбиток саме в провокаційних акціях з ціллю підризу цілісності української держави. Причиною агресивних дій Будапешту щодо України стала внутрішня криза і проблеми в самій Угорщині, і моральне право вирішувати долю регіону Будапешт вбачав у невтручанні української влади в це питання. Остання на протязі майже трьох десятиліть впевнено демонструвала свою байдужість, що стало сигналом для сусідньої країни.

Критичність ситуації в регіоні підігривається штучним накалюванням протиріч між українцями і угорцями і може вирішитися лише комплексно: посиленням внутрішньої та зовнішньої безпеки в Україні та особливо в її крайових територіях. Дані безпекові рішення мають втілюватися нерозривно з компромісами щодо мови та статусу національних меншин. Звісно, це не вирішить основної проблеми регіону – міграції, але безумовно захистить населення Закарпатської області від сумної долі двох регіонів Донбасу. На останок варто наголосити, що грамотне управління Закарпаттям на рівні місцевої та державної влади, посилення комплексних мір безпеки, запровадження політики соціальної підтримки населення та залучення нових інвестицій та технологій зможуть зробити із області процвітаючий центр міжнародної торгівлі з державами східної та центральної Європи, що не лише зміцнить проєвропейські настрої та добрі відносини з сусідніми країнами, але і повністю ліквідує загрозу відокремлення Закарпаття від України.

Список використаних джерел та літератури:

1. Holec, R.: *Postoj Čechov a Slovakov k Rusinom v predvečer Prvej svetovej vojny*. s. 173. In: Goněc, V.: *Česko-Slovenská historická ročenka* 1997. Brno 1997. s. 29-37.
2. Віднянський С. Національна політика Праги у Підкарпатській Русі. *Національне питання в Україні XX – початку XXI ст.: історичні нариси*. К.: Ніка-Центр, 2012. С. 290-315.
3. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. Париж; Нью-Йорк; Львів, 1993. 659 с.
4. Турияница А. Інвестиційна політика уряду Чехословаччини в галузі культурно-освітньої діяльності на Закарпатті в 20-х роках XX століття. *Carpathica-Carpatika. Актуальні проблеми політичного та етнокультурного розвитку Карпатського регіону в XIX-XX століттях*. Ужгород: «Два кольори», 2001. Вип. 10. С. 53-65.

Павло Петров,

кандидат політичних наук, доцент,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро)

ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІМІДЖ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО ПРОСТОРІВ

Імідж для держави виступає одним з головних елементів, що сприяє її розвитку та стабільності. Позитивне сприйняття зовнішньою та внутрішньою спільнотою, в першу чергу, виступає однією з умов легітимізації державної влади та впливає на її позиціонування.

Україна за усіма параметрами є транзитивною країною. Її тривалий історичний шлях перебування у стані тоталітаризму наклав свій відбиток на функціональні особливості політичних інститутів, характер їх взаємозв'язків з середовищем. Вони з перших років демократичного транзиту перебували у стійкій залежності від двох чинників – «Path depens» (залежності від попереднього історичного розвитку) і «QWERTY-ефекту». Іншими словами, колишні політико-інституційні структури по суті, демонтувавши ідеологічну складову, продовжували функціонувати у жорсткій вертикальній ієрархічній системі. Причому, їх неефективність посилювалась тим, що на відміну від тоталітарної системи, в якій зворотні зв'язки потрібні лише для позитивних сигналів про активність інститутів, в нових умовах демократичного транзиту відбулись зміни. Намагаючись уникнути іміджу авторитарної країни, базові політичні структури не придушували негативні зворотні зв'язки, однак і не реагували на них.

Демократичний імідж транзитивної країни складається за системою таких важливих характеристик як верховенство права, свободи громадянина, дотримання рівності незалежно від статі, культурної, релігійної та расової приналежності. Основоположним чинником, що впливає на формування демократичного іміджу держави виступає рівень розвитку в ній демократичних політичних інститутів.

Причому, важливим ракурсом їх сприйняття середовищем є модернізаційні процеси в рамках політичних інститутів. Саме вони є основою формування демократичного іміджу держави. З іншого

боку, модернізація у змістовному плані сприймається спільнотою як розвиток діалогу між політико-інституційними структурами гілок влади і середовищем політичної системи. Адже за цих умов їх взаємодії, реформи дають бажані результати.

Демократичний імідж держави знаходить своє втілення в його образі, що формується як система уявлень внутрішньої та зовнішньої спільнот про державу. Чи не головною іміджевою характеристикою такої держави виступає громадянське суспільство, котре бере участь в політичному житті та активно впливає на нього шляхом вільних виборів, референдумів, висловлюванням громадської думки, участю у політичних партіях, громадських об'єднаннях, володіє високим рівнем політичної свідомості та культури.

Україну на Заході сприймають як країну, в якій з'явилися лише перші паростки демократії. Сьогодні, в рамках існуючої внутрішньої кризи та встановленого вектору інтеграції до європейської та євроатлантичної спільнот, питання формування демократичного іміджу є актуальним для України.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гетьманчук П. Проблеми критеріїв та чинників забезпечення ефективності політичного управління в умовах демократичного транзиту. *Вісник Львівського університету. Серія: філософсько-політологічні студії*. 2013. Вип. 3. С. 138-145.
2. Лавриненко Г. А. Кризи політичної модернізації та пошук альтернативних варіантів розвитку держав. *Грані*. 2014. № 10. С. 94-99.
3. Чечель О. Ю. Формування іміджу держави на міжнародній арені. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 10. С. 82-86.

СЕКЦІЯ 4

МІЖНАРОДНІ КОНФЛІКТИ: ІСТОРІЯ І ТЕОРІЯ

Вікторія Гордійчук,

студентка 3 курсу,

Національний університет «Острозька академія» (Острозь)

КОНФЛІКТ ЗА ОСТРОВИ СЕНКАКУ ТА ЙОГО РОЛЬ У ВІДНОСИНАХ ДЕРЖАВИ ЯПОНІЇ ТА КНР

Острови Сенкаку, чи Дяоюйдао як їх називають у Китаї – це архіпелаг що складається з восьми островів найбільшими з яких є Уоцурі, Куба, Кітакамі, Мінаміко і Тайсе. Архіпелаг розташований на відстані 410 км від південної японської префектури Окінава і 170 км на північний схід від Тайваню. Загальна площа спірної території в Східно-Китайському морі – 6,3 км. кв. Де-факто сьогодні острови контролюються Японією, проте претендує на них не тільки материковий Китай, але і влада Тайваню.

Передумови до спору з'явилися в 1895 році, коли острови вперше потрапили під контроль Японії після її перемоги у Японсько-китайській війні 1894 – 1895 років. Симоносекським договором було закріплено передачу островів Сенкаку та Тайваню Японії. У 1932 році уряд Японії продав приватній особі чотири острови, а один – Тайсе – залишився у державному підпорядкуванні. Після завершення Другої світової війни, коли японці втратили всі захоплені ними з кінця XIX століття території, архіпелаг опинився під тимчасовою юрисдикцією США, проте в 1972 році був переданий назад Японії.

У свою чергу Китай вважає архіпелаг Дяоюйдао споконвічно китайською землею. Головним доказом цього є «стародавні карти», на яких острова позначені як володіння Пекіна. В свою чергу офіційне Токіо вдається до дзеркального прийому, наприклад в 2015 році МЗС Японії виявив китайську карту від 1969, на якій назви островів написані японською.

Рішення проблеми спірної території ускладнюється наявністю багатих рибних ресурсів і потенційних покладів природних копалин. Є підстави вважати що на спірній території знаходяться поклади нафти та природного газу, проте точної оцінки цих запасів ніхто не проводив.

Для обох сторін острови також становлять стратегічний інтерес, адже володіння ними розширює можливості як цивільного, так і

військового судноплавства. Через територіальні суперечки кордон між двома державами у цьому регіоні не демаркований. І тому часто виникають суперечки через рибальські судна обох сторін, що входять у територіальні води, які належать іншій стороні.

Вперше КНР і Тайвань заявили про свої претензії на острови в 1971 році, у зв'язку з майбутнім поверненням Окінави під юрисдикцію Японії. Проте в 1978 році, після підписання Японсько-китайського договору про мир, дружбу і співробітництво, обидві держави погодилися заморозити дебати навколо островів. І до кінця 20 століття відносини між Японією та Китаєм велися виключно у дружньому ключі. Уряди держав співпрацювали на найвищому рівні, уникаючи розмов про спірні території, хоча в обох державах розгорнулися громадські рухи за повернення островів, які супроводжувалися масовими акціями націоналістичного спрямування.

До кінця 2000-х відносини між Державою Японією та КНДР були досить «теплыми», і була навіть ідея про спільне використання родовищ Східно-Китайського моря. Проте ці плани зазнали краху після того як уряд Японії націоналізував три острови – Уоцурі, Кі-такамі і Мінаміко, викупивши їх з приватної власності.

Націоналізація островів була гостро сприйнята Пекіном. МЗС КНР закликав Японію переглянути своє рішення, а оборонне відомство Китаю наголосило, що «вооруженные силы Китая оставляют за собой право на ответные меры в связи с покупкой Японией островов Дяоюйдао». З цього часу співробітництво між двома державами було призупинене, а обидві держави знаходилися у постійному напруженні через часті провокації з обох сторін. Найгострішою ситуація була в 2013 році, коли уряд КНДР заявив про створення повітряної розпізнавальної зони, яка поширювалася на спірні острови.

Ситуацію вдалося нормалізувати лише в листопаді 2014 року, коли Сі Цзіньпін і Сіндзо Абе досягли угоди що складалася з чотирьох пунктів, одним з яких була домовленість «шляхом діалогу і консультацій запобігати погіршенню ситуації навколо спірних островів». Сторони зазначили, що дотримуються різних поглядів на ситуацію, що склалась і таким чином фактично заморозили подальший розвиток конфлікту.

Однак Китай і Японія як і раніше далекі від повного розв'язання територіальної суперечки. На це є як внутрішні, так і зовнішні причини. До перших належить той факт, що острови являють велике символічне значення для обох сторін. І навіть найменша поступка в бік сусіда створить значне невдоволення серед громадян. Що стосується зовнішніх причин, то конфлікт навколо восьми островів –

це лише частковий вияв набагато більшої «гри» Китаю і Японії за вплив в регіоні, де жодна зі сторін не може дати слабину.

Список використаних джерел та літератури:

1. BBC. Японія і Китай залагоджують конфлікт довкола спірних островів. 2014. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/11/141107_japan_china_or
2. China ABC. Китайсько – японські відносини. URL: <http://ukrainian.cri.cn/chinaabc/chapter4/chapter40302.htm>
3. ТАСС. ДОСЬЕ: Японо-китайские отношения. 2012. URL: <https://tass.ru/spravochnaya-informaciya/659437>
4. ТАСС. Японо-китайский территориальный конфликт: причины и последствия. 2018. URL: <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/788424>
5. Wikipedia. Острова Сенкаку. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Острова_Сенкаку

Владислав Мойсєць,

студент 3 курсу,

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

ПОНЯТТЯ ТА ПОЛІТИКА САНКЦІЙ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Сучасні загальносвітові процеси інтеграції та глобалізації вимагають вдосконалення правового забезпечення в усіх сферах міжнародних відносин. Однією з важливих проблем сучасного міжнародного права є розуміння суті та умов реалізації міжнародно-правової відповідальності держав за міжнародні протиправні діяння. З кожним роком вона набуває все більш важливого значення та вимагає нагального правового вирішення в умовах сучасного реформування міжнародних відносин.

Загальноприйнято вважати, що результативність використання такого зовнішньополітичного інструменту, як санкції, залежить від того, що розуміється під поняттям «міжнародні санкції», виду санкційних заходів, які впроваджуються задля зміни зовнішньополітичної поведінки цільової країни, адже диференційовані підходи до визначення міжнародних санкцій суттєво звужують чи розширюють сферу застосування такого інструменту, змінюють характер цілей, варіюють кут, під яким оцінюють їх практичне впровадження.

У словнику з міжнародних відносин Л. Зірінг, Д. Плано, Р. Олтон визначають санкції як «покарання, винесені як наслідки протиправної поведінки. У міжнародних відносинах санкції включають колективні зусилля міжнародного співтовариства, щоб змусити державу діяти у відповідності з міжнародним правом, коли дипломатичні й правові техніки врегулювання спорів не мали успіху». Д. Болдуїн визнає, що це може бути лише одним із визначень санкцій як «використання ... заходів для забезпечення дотримання норм міжнародного права». Дослідник заперечує такий підхід на тій підставі, що це «вузько юридичний і тому непридатний для аналізу загальної зовнішньої політики напрям» Фахівці Інституту міжнародної економіки (Вашингтон) Г. Хафбауер, Дж. Шотт і К. Елліотт, які є загальноновизнаними експертами в галузі дослідження примусових економічних засобів впливу, визначають міжнародні економічні

санкції як «навмисну, ініційовану урядом відмову чи загрозу відмови від звичайних торговельних чи фінансових відносин».

Про актуальність вивчення проблем міжнародної відповідальності свідчить Резолюція Генеральної Асамблеї ООН про відповідальність держав, ухвалена на основі Проекту статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння 2001 р., а також прийняття проекту Кодексу про злочини проти миру й безпеки людства 1996 р., створення Міжнародних кримінальних трибуналів із Руанди й колишньої Югославії, Міжнародного кримінального суду. Особливо слід відзначити Проект статей про відповідальність держав 2001 р., який має виняткове значення для закріплення міжнародно-правової відповідальності як міжгалузевого інституту міжнародного права й визначає новий етап у розвитку сучасного міжнародного права.

У міжнародно-правовій науці проблема умов ефективності цілеспрямованих примусових заходів є недостатньо дослідженою. У ході дебатів, незважаючи на різну методологічну основу, загальноприйнято вважати, що результативність використання такого зовнішньополітичного інструменту, як санкції, залежить від того, що розуміється під поняттям «міжнародні санкції», виду санкційних заходів, які впроваджуються задля зміни зовнішньополітичної поведінки цільової країни. Адже диференційовані підходи до визначення міжнародних санкцій суттєво звужують чи розширюють сферу застосування такого інструменту, змінюють характер цілей, варіюють кут, під яким оцінюють їх практичне впровадження.

Переважає більшість визначень санкції правової норми охоплює такі суттєві ознаки: 1) це елемент норми права; 2) виступає способом захисту правила поведінки, викладеного в диспозиції правової норми, від можливих його порушень, з метою попередити їх вчинення; 3) це вказівка на несприятливі наслідки, що настають у разі порушення норми права; 4) застосовується уповноваженими на притягнення до юридичної відповідальності суб'єктами.

Для досягнення державою зовнішньополітичних цілей, санкції можуть бути розроблені для завдання різнопланового економічного тиску. У міжнародній політичній науці визначають три категорії економічних санкцій у порядку спадання економічної шкоди від їх застосування.

1. Інструментальні санкції

Ці заходи покликані запобігти отриманню цільовою країною конкретного товару або фінансового капіталу. Після Другої світової війни західні ембарго на військові технології комуністичним

державам демонструють військові цілі. За часів «холодної війни» Координаційний комітет, неформальне об'єднання західних країн, був створений для контролю за експортом цивільних технологій, які могли бути використані для підвищення військового потенціалу комуністичних країн.

Всеосяжні торговельні й фінансові санкції, введені Організацією Об'єднаних Націй у 1990 р. проти Іраку, є спробою підірвати торгівлю країни та обмежити її здатність вести війну, заборонивши поставки військової техніки й запасних частин.

Безпрецедентний ступінь співпраці між державами, що застосували санкції та військову блокаду, був вироблений для забезпечення заходів, спрямованих на серйозну дестабілізацію економіки Іраку. Головною метою таких дій було виведення військ Іраку з території Кувейту й перешкоджання здатності іракських військових вести війну.

2. Каральні санкції

Ці заходи передбачають покарання цільової держави економічно за неприйнятну зовнішньополітичну/внутрішньополітичну поведінку. Такі санкції не заважають цільовій країні отримувати товари чи капітал, але можуть завдавати значних економічних збитків. Наприклад, обмеження з боку США, введені в 1981 – 1982 рр. на нові кредити, експорт високих технологій, преференційний режим торгівлі з Польщею, були покликані, щоб покарати цю країну за стримування діяльності профспілкового руху «Солідарність». Польща, як і раніше, мала змогу торгувати та отримувати кредити, але санкції чинили певний економічний тиск.

3. Символічні санкції

Наслідки таких економічних заходів настільки незначні, що держава, яка застосовує санкції, не очікує значних економічних збитків у цільовій державі. Помірне західне ембарго 1989 р. на експорт зброї та багатосторонні кредити КНР після придушення студентської демонстрації є прикладом такого роду санкцій. Метою США було висловити дипломатичну неохвалу діям китайського уряду, зберігаючи при цьому комерційні відносини з КНР.

Дипломатичні міжнародні санкції – це політичні заходи, спрямовані на вираження неохвалення чи незадоволення певною дією шляхом міжнародно-політичної ізоляції цільової держави. На думку Ч. Хайда, дипломатичні санкції є «не лише проявом національного обурення, але вони часто виступають переконливим доказом для держави про доцільність задоволення вимог».

Список використаних джерел та літератури:

1. Загальна теорія держави і права: підручник / за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2012. 432 с.
2. Козюбра М. І. Переконавання і примус в радянському праві. К.: Наукова думка, 2015. 152 с.
3. Лейст О. Э. Санкции и ответственность по советскому праву (теоретические проблемы). М.: Моск. гос. ун-т, 2014. 240 с.
4. Курылев С. В. Санкция как элемент правовой нормы. *Сов. государство и право*. 2013. № 8. С. 47-51.
5. Орехов В. Ю. Загально-теоретичні проблеми розуміння санкції. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 4. С. 68-74.

Анна Горбачова,

студентка,

Дніпровський національний університет імені О. Гончара (Дніпро)

МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА: ПОНЯТТЯ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Інформація, як глобальне явище, створює проблеми нового типу в міжнародній інформаційній сфері. У зв'язку із швидкими темпами трансформації неможливо забезпечити зростання та розвиток економіки, якісне виконання державою належних функцій без широкого використання швидкозростаючих інформаційних засобів, методів і технологій.

Міжнародна інформаційна безпека визначається як взаємодія акторів міжнародних відносин з операційної підтримки сталого миру на основі захисту міжнародної інфосфери, глобальної інфраструктури та суспільної свідомості світової спільноти від реальних і потенційних інформаційних загроз.

Інформаційна безпека, як поняття в міжнародних відносинах, розглядається як стан захищеності інформаційного середовища суспільства, який забезпечує його формування, використання і розвиток в інтересах громадян, організацій та держави. Інформаційна безпека включає в себе сукупність організаційних, соціально-економічних, правових заходів, спрямованих на забезпечення стабільності розвитку суспільства, держави та цивілізації, що відбуваються у рамках технічної координації.

На міжнародному рівні технічна координація здійснюється в рамках ICANN міжнародної некомерційної приватної організації, яка якісний контроль в сфері функціонування Інтернет простору. Але окремі питання, такі як захист прав інтелектуальної власності в інтернеті, вирішуються в рамках міжнародних організацій або на рівні окремих держав. Переважна більшість країн тривалий час проводить політику захисту інформаційних потоків та систем – не тільки як джерел державних таємниць, але і як джерел економічного прибутку. Наприклад, Франція створила власний компонент інтернету французькою мовою, взяла під свій контроль прибутковий ринок комп'ютерної техніки, програмного забезпечення та інформаційних потоків на всьому франкомовному просторі. Також слід

сказати про досвід Китаю, який досяг динамічного економічного росту за рахунок зміни інформаційних потоків та накопичення капіталів в інформаційній сфері.

Існує концепція міжнародної інформаційної безпеки, що визначає критичні структури, які зазнають впливу в умовах інформаційного протистояння. Найбільш вразливими вважаються політична, суспільна, економічна, військова, інноваційна, науково-технологічна, духовна сфери життєдіяльності суспільства. Щодо політичної сфери, інформаційна безпека стосується всіх елементів державних та суспільних політичних структур, а саме: структур підготовки та прийняття політичних рішень, структур управління місцевої та регіональної влади, структур виборчих систем, інформаційно-телекомунікаційних урядових систем спеціального призначення.

Актуальними проблемами міжнародної інформаційної безпеки вважаються: формування належної соціальної бази інформаційної безпеки та подолання інформаційної нерівності між країнами; практична реалізація потенційних можливостей інформаційної безпеки для різних соціальних верств населення з метою забезпечення їхньої нормальної діяльності та інтеграції у світову систему; результативне використання національних і наднаціональних структур інформаційної безпеки у системі вільної міжнародної комунікації, співробітництва в різних сферах життя задля формування взаєморозуміння й довіри та попередження міжнародних і регіональних конфліктів; направлення систем інформаційної безпеки більш поглиблено у завдання продуктивної модернізації структур національної свідомості та формування єдиної світової обізнаності як «інфраструктури» щодо збереження цивілізації й подальшого забезпечення виживання людства.

Отже, міжнародну інформаційну безпеку ми розуміємо як стан міжнародних відносин, що виключає у себе порушення світової стабільності та створення загрози державній безпеці та безпеці світовій спільноті в інформаційному просторі, що, в свою чергу, актуалізує дослідження зазначеної тематики особливо для України.

Список використаних джерел та літератури:

1. Макаренко Є.М. Проблеми безпеки в інформаційному суспільстві. Інформаційне Суспільство. 2004.
2. Глобальний вимір інформаційної безпеки. URL: <https://lektsii.com/2-73221.html>
3. Міжнародна інформаційна безпека як актуальна проблема сучасності. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2010/mizhnarodna-informatsijna-bezpeka-yak-aktualna-problema-suchasnosti/>

Віктор Лазарчук,

студент 3 курсу,

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

ТОРГІВЕЛЬНІ ВІЙНИ МІЖ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ТА США

Незважаючи на теплі політичні та економічні відносини США та ЄС у постбіполярний період, між ними все одно були і досі є торгівельні війни.

Торгівельні війни між країнами розпочалися в той період, коли з'явилася торгівля. Вони здебільшого проводилися з метою захисту власного виробника. У XX ст. торгівельні війни стали інструментом досягнення геополітичних цілей. Хоча деякі дослідники і науковці стверджують, що зведення штучних бар'єрів у торгівлі не сприяє розвитку економіки, торгівельні війни виникають знову і знову.

Якщо говорити про торгівельні війни між Сполученими Штатами та Європейським Союзом, то варто зазначити, що їх було декілька. Оскільки США та країни-члени ЄС є членами СОТ, суперечки щодо торгівлі повинні вирішуватись відповідно до домовленості СОТ про правила та процедури, що застосовуються для врегулювання суперечок. Сторони повинні проводити регулярні консультації.

«М'ясна війна» між Сполученими Штатами та ЄС розпочалася ще у 1989 році та тривала до 2009. За даними Міністерства сільськогосподарства США, 90% американських виробників яловичини використовують синтетичні гормони для того, щоб тварини швидше набирали вагу. Варто зазначити, що це не відповідає стандартам продукції Європейського Союзу. У 1989 році ТНК США зобов'язалися експортувати в Європу тільки яловичину без гормонів. Американські виробники порушили цю угоду і Європа, в свою чергу, ввела заборону на імпорту тварин і м'яса тварин, яким давали ці гормони. У відповідь американський уряд підвищив митні ставки на ряд європейських товарів і проінформував, що також збирається підвищити мито на продовольчі товари на 100% (у списку, зокрема, фігурували свинина й полунишний джем, що поставляються з ЄС у США).

«М'ясна війна» завершилася у 2009 році підписанням «Меморандуму про гормони» («меморандум про взаєморозуміння») у Женеві. Згідно з умовами договору, Європейський союз повинен відкрити додаткову автономну тарифну квоту на високоякісну яловичину, а США, у свою чергу, зменшити кількість санкцій, накладених на ЄС. Збиток через «війну» для обох країн був значним – приблизно 500 млн. доларів для США та стільки ж для європейських ТНК.

«Бананова війна», розпочата у 1999 році, теж стала каменем спотикання у трансатлантичних економічних відносинах. Сутність конфлікту полягала в наступному: європейські країни (зокрема Англія й Франція), імпортуючи банани, надавали перевагу фірмам-постачальникам із країн-колоній, що раніше належали цим країнам. Це допомагало досягненню певних політичних цілей – за допомогою закупівлі бананів підтримувались ті режими, які були лояльно налаштовані стосовно колишніх метрополій. Тому ЄС скоротив імпорт бананів з країн Латинської Америки та запровадив пільги на ввіз цих фруктів з колишніх колоній. Через це американські ТНК «Dole» та «Chiquita» зазнали збитків приблизно у 190 млн доларів США.

Бажаючи захистити свої економічні інтереси, Сполучені Штати Америки заявили в СОТ, що введення пільг на імпорт бананів з країн Африки (колишніх колоній) є несправедливим по відношенню до інших членів СОТ. Тому США ввели санкції проти Європейського Союзу, що завдало серйозних збитків. Здебільшого, постраждали німецькі виробники кави та французькі виробники портфелів та сумочок.

СОТ назвала ці санкції правомірними і, чи не вперше за час свого існування, стала на захист одного члена проти інших, аргументуючи це тим, що Європейський союз порушив угоду про вільну торгівлю.

«Бананова війна» завершилася підписанням угоди 8 листопада 2009 року між ЄС та країнами Латинської Америки у Женеві в штаб-квартирі Світової організації торгівлі. Згідно з документом, Європейський Союз повинен був знизити податки на латиноамериканські банани на 35 % – з 176 до 119 євро за тунну.

Між Європейським Союзом та США були також торгівельні суперечки, що не стосувалися продуктів харчування. Найвідомішою з них була «Сталева війна». Вона розпочалася у 1998 році після економічної кризи у державах Азії, внаслідок якої більшість азіатських валют девальвувалися, і ціни на товари, аналогічні американським, знизилися. Це, звісно, завдало шкоди американським виробникам

сталі і тому зросли ціни на європейську, латиноамериканську, російську та українську сталь.

У відповідь на це влада США запровадила квоти на імпорт сталі, а проти ряду країн були розпочаті антидемпінгові розслідування. У липні 2001 року Уряд США ввів антидемпінгові мита відносно експортерів сталі з Білорусі, Китаю, Південної Кореї, Латвії і Молдови. Постраждали також виробники сталі з Італії, Франції та Німеччини.

Згідно з правилами СОТ, у деяких випадках запровадження захисних заходів (таких, як ввели США) є законним, але лише у випадках, коли імпорт є основною шкодою для галузі. У випадку зі Сполученими Штатами, Світова організація торгівлі визнала, що впровадження таких захисних заходів, як квоти на імпорт сталі та антидемпінгові мита, не є правомірним.

З приходом до влади Дональда Трампа економічні відносини двох міжнародних акторів погіршилися. З 1 червня 2018 президент Сполучених Штатів підвищив мита на імпорт з низки країн, зокрема, з ЄС (25 % на європейську сталь та 10 % на алюміній) та натякнув, що хоче підвищити мита на європейські автівки. Таким чином Трамп хоче допомогти американським підприємствам збільшити рівень виробництва та зменшити потрапляння до США конкурентних товарів. Це обурило європейців і у відповідь вони ввели мита на такі американські товари, як мотоцикли та віскі, що викликало зворотні загрози з боку Штатів про введення мит і на інші товари. Трамп заявив, що може домовитися з окремими країнами про скасування мит, якщо у відповідь вони скасують свої. Ця політика здатна розколоти ЄС, і Трамп вийде з війни переможцем.

Список використаних джерел та літератури:

1. «Банановая война» между Евросоюзом и Латинской Америкой закончена ФОНТАНКА. РУ. URL: <https://www.fontanka.ru/2012/11/09/024/>
2. The transatlantic trade dispute on «hormones» in beef comes to an end COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION Luxembourg, 26 April 2012
3. Велика американсько-європейська бананова війна. День, 1998. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-planeti/velika-amerikansko-ievropeyska-bananova-viyna>
4. Сазонець І.Л. Міжнародні стандарти безпеки підприємств. Рівне, 2015. 352 с.

Віктор Пантюшко,

*магістр міжнародних відносин, капітан,
заступник командира батальйону
Національна гвардія України (Київ)*

УЧАСТЬ ЄС У ВИРІШЕННІ ПРИДНІСТРОВСЬКОЇ ПРОБЛЕМИ

Регіональні конфлікти на карті світу, незважаючи на те, що їх активна відкрита фаза позаду, становлять потенційну загрозу для безпеки та стабільності в регіоні, з одного боку, через можливість досить швидкої ескалації, з іншого боку, через наявність зон, де процвітає тіньова економіка, нелегальна міграція, контрабанда, торгівля зброєю, наркотрафік та інше. Саме їх «заморожений» або ж «дрімаючий» стан, невирішеність основних протиріч між сторонами непокоїть своєю непередбачуваністю подальшого розвитку. Адже так неможливо прогнозувати, що станеться в наступний момент – конфлікт «згасне», так і не «розгорівшись» чи «прокинеться» так, що врегулювати його стане дуже важко, або ж, взагалі, не можливо.

Розширення Європейського Союзу та Північноатлантичного Альянсу (далі – НАТО) на Схід за рахунок Румунії значно підвищило інтерес цих структур до Придністровського конфлікту і його якнайшвидшого врегулювання. На сьогодні ЄС та США беруть активну участь в переговорному процесі як спостерігачі. І ЄС, і НАТО представляли свої ініціативи з даного питання, а також підтримували пропозиції України та самої Молдови для успішного та безболісного врегулювання проблеми.

Стосовно Придністровського конфлікту термін «заморожений» поступово стає менш підходящим та втрачає своє первинне значення. Хоч конфлікт залишається не врегульованим остаточно, проте за останні роки можна простежити значні, а часом і драматичні зрушення в дипломатичних зусиллях, в геополітичних акцентах та політичній і економічній ситуації в регіоні.

Що стосується позиції Європейського Союзу, то в 1990-ті роки його позиція стосовно придністровського конфлікту була досить пасивною, це пояснюється кількома причинами: по-перше, географічно ЄС знаходився далеко від зони молдовсько-придністровського

конфлікту; по-друге, країни ЄС та США були зайняті на Балканах, а також здійснювали місію демократизації в країнах Центральної та Східної Європи. На момент виникнення та ескалації конфлікту, ЄС лише починав будувати свою позицію як самостійного суб'єкта міжнародних відносин, відмовляючись при цьому від прямих контактів з Придністров'ям, пояснюючи це невизнаним статусом регіону на міжнародній арені. Тобто, ЄС не хотів на момент відкритого протистояння між основними суб'єктами конфлікту втручатися у справи, оскільки йому б довелося висловити підтримку тій, або ж іншій стороні.

В подальшому дипломатична гра навколо придністровського питання загострилась: відбулось розширення суб'єктного поля врегулювання конфлікту за рахунок ЄС та НАТО, змінилась позиція України, Молдова оголосила про «європеїзацію» як власного конфлікту, так і країни в цілому. Розширення ЄС на Схід ще до офіційного вступу в травні 2004 р. до його складу десяти нових країн підняло питання про «нове сусідство». Оголошуючи своїм законним інтересом стабільність по периметру власних кордонів, ЄС безпосередньо підключився до придністровського врегулювання. Оскільки на даний момент ЄС повинен був забезпечити безпеку у регіоні, що мав стати інтеграційному об'єднанню близьким.

18 грудня 2003 р. Європейський парламент прийняв Резолюцію щодо Молдови, в якій підтримав територіальну цілісність Молдови як основу мирного врегулювання конфлікту та визначив план врегулювання, представлений Росією, як такий, що не може сприяти демократичному розвитку Молдови та стабілізації в регіоні. Основними своїми пунктами Резолюція також застерігала уряди України, Росії та Румунії в односторонньому порядку втручатись у внутрішні справи Молдови. Таким чином, було визначено міжнародний формат врегулювання, де на чолі з ОБСЄ, ЄС та Радою Європи мали стати важливими міжнародними акторами Україна і Росія та допомогти, таким чином, якнайшвидше вирішити долю конфлікту, забезпечити мир і стабільність у регіоні.

Основною причиною, так званого, «уважнішого» ставлення ЄС до придністровської проблеми стало велике розширення, яке наближало зовнішні кордони до потенційної гарячої точки, це головна причина активного втручання організації. Однак не варто забувати і про те, що активним гравцем у врегулюванні ситуації в регіоні була Російська Федерація, її військова присутність та визначення території сферою свого виключного впливу. Тому ЄС не міг допустити одноосібного панування Російської Федерації у країні та задоволення її власних інтересів у нестабільному регіоні.

У зв'язку з цим, ЄС починає активну співпрацю з Молдовою. Протягом 2003–2004 рр. ведуться активні переговори щодо двостороннього Плану дій з Молдовою як учасницею Європейської політики сусідства. Було навіть розроблено План дій в якості свого основного пріоритету ставив завдання розв'язання придністровського конфлікту.

Перевагами Європейської політики сусідства було збільшення економічної допомоги, посилення співпраці та поступова інтеграція. Молдові був запропонований сценарій її інтеграції до ЄС – асоційоване партнерство, яке передбачає її поетапне входження в «спільний ринок». Хоч ця форма інтеграції Молдови в ЄС не передбачає, що в найближчий час вона вступить в Союз, в 2004 р. політичний клас та населення Молдови висловили своє бажання брати участь в Європейській інтеграції на правах члена ЄС. Отже, успішно виконаний план дій сильно зміцнив позицію Кишинева. В рамках програми «Європейський інструмент сусідства і партнерства» невелика Молдова отримала майже 210 млн. доларів, і це викликано саме необхідністю контролювати кордон Молдови з Придністров'ям.

Розуміючи, що економічна складова є важливим аспектом придністровського конфлікту, ЄС намагався змінити економічні та політичні реалії, які дозволяли підтримувати статус-кво. З одного боку, ЄС активно почав розвивати торгівлю з Молдовою в рамках Спеціальної Угоди щодо стабільного розвитку та належного управління державою, яка надала Молдові значні преференції в торгівлі. Так, у 2006 р. загальний обсяг торгівлі між РМ та ЄС становив 1,2 млрд. євро. Новою ініціативою Єврокомісії стала також пропозиція звільнити всі товари Молдови від мит та квот, мотивуючи це тим, що покращення умов імпорту молдавської продукції до ЄС сприятиме економічному розвитку держави.

З іншого боку, ЄС намагався здійснювати економічний тиск на невизнаний анклав. Оскільки Придністровська Молдавська Республіка не є суб'єктом міжнародного права, то для здійснення зовнішньої економічної діяльності виробники повинні мати митні печатки Республіки Молдова. Після вступу Молдови до СОТ у 2001 р. були запроваджені нові митні печатки. У 2003 р. для отримання митних печаток підприємствам необхідно було зареєструватись у Кишиневі. Проте потоки контрабанди та нелегальних товарів продовжували курсувати через кордон. І лиш у березні 2006 року було досягнуто бажаного результату після запровадження українською стороною уніфікованого митного порядку перетину кордону. Адже існуючий митний порядок зводив нанівець діяльність Прикордонної місії, яка

з 1 грудня 2005 р. розпочала моніторинг українсько–молдовського кордону, протяжність якого становить 1220 км, існує 669 точок перетину кордону, 14 на придністровському сегменті.

Для ЄС запровадження нового митного порядку означало набагато більше, ніж просте надання «дружньої послуги» молдавській стороні. Адже бажанням Євросоюзу є зменшити роль Росії в цьому регіоні, а також зменшити її вплив на сторони конфлікту. Саме впровадження нових митних правил перетину кордону було націлене на те, щоб позбавити Придністров'я звичних прибутків від контрабанди, ізолювати та зробити більш поступливим у питаннях врегулювання. Однак не було враховано, що Росія не здасть свої позиції в Придністров'ї та надасть необхідну фінансову допомогу і одночасно нанесе удар по молдовській економіці, заборонивши імпорт молдовських сільськогосподарських продуктів та вина – те, що тримає на плаву економіку Молдови.

На сучасному етапі розв'язання придністровської проблеми Європейський Союз твердо стоїть на позиції відновлення територіальної цілісності Молдови з наданням Придністров'ю спеціального статусу. При цьому підкреслюється, що визначення статусу Придністров'я має відбутись через розподіл повноважень та компетенцій між центральними органами влади Республіки Молдова та Придністровської Молдавської Республіки в ході переговорів. Для успішного возз'єднання необхідно створити ефективні економічні передумови. Виявилось, що вигідніше зберегти нейтральний статус Республіки Молдова та інтенсифікувати діалог з Росією, оскільки без узгодження позицій з Росією досягнути прийняттого для всіх сторін компромісу буде дуже важко.

Тому ЄС і надалі обмежує свій внесок у вирішення придністровського питання діяльністю Місії Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні. Є підстави вважати, що у процесі об'єднання двох берегів Дністра сприяння ЄС стосуватиметься економічного виміру, зокрема, придністровські виробники матимуть змогу отримати певні преференції на ринку ЄС, а саме, митні послаблення, які можуть торкнутися 12 тис. найменувань товарів з Молдови.

Ініціативи Президента Молдови В.Вороніна передбачають свободу пересування, включаючи скасування контрольно-пропускних пунктів, що були створені в зоні безпеки, без дозволу Об'єднаної Контрольної Комісії, а також скасування обмежень щодо пересування урядових офіційних осіб; розробка та спільна реалізація інфраструктурних проєктів, що стосуються, в першу чергу, транспорт-

ної сфери; спільне вирішення соціальних та гуманітарних проблем, зокрема стосовно функціонування шкіл; подолання наслідків посухи та доставки іноземної гуманітарної допомоги в зони лиха; здійснення заходів щодо поступової демілітаризації та роззброєння сторін конфлікту. Така поведінка молдовського уряду йде в руслі «європеїзації» Молдови, яка передбачає економічну інтеграцію з країнами ЄС та засвоєння європейських норм політичної та економічної систем. Процес «європеїзації» неминуче буде впливати на вирішення придністровського питання, оскільки європейська альтернатива може стати привабливою для жителів, підприємств та еліти як Молдови, так і Придністров'я. Адже європейські норми гарантують захист прав національних меншин.

Після зміни влади в Кишиневі 2009 року, ЄС постійно проявляє підтримку влади за європейську інтеграцію, саме з ініціативи Європейського Союзу розпочалися переговори між ЄС та Росією щодо пошуків нових шляхів вирішення конфлікту. Однак, позиція в середині ЄС також не є однорідною. Одноголосним є розуміння необхідності активізувати мирний процес та досягти фінального рішення. В той же час відмінності в позиціях прослідковуються у декількох питаннях:

- які все ж таки механізми ЄС повинен використовувати в процесі врегулювання конфлікту,
- чи має ЄС стати офіційним посередником у вирішенні проблеми,
- чи потрібно при цьому узгоджувати свою політику та плани з Росією.

При чому всі ці питання ведуть до нерідко односторонніх дій того або іншого члена Європейського Союзу, які не узгоджуються з іншими членами Союзу. Насамперед, в цьому були помічені Румунія та Німеччина. Так у декларації, підписаній у Довіллі (Франція) керівниками Росії, Німеччини та Франції у 2010 році, Придністров'ю приділили окрему увагу як можливому об'єкту співробітництва трьох країн. При чому, як помітили деякі спостерігачі, російській стороні вдалося залишити в тексті «Придністров'я», замість «Придністровський регіон Молдови», як прийнято застосовувати у Європі.

Питання придністровського врегулювання також було порушено під час німецько-російських консультацій у Месеберзі у червні 2010 року за ініціативою Ангели Меркель. Відповідно до «Месеберзького меморандуму» передбачалася координація дій між ЄС та РФ та можливі спільні дії для вирішення проблем безпеки в Європі. Придністровський конфлікт був названий як єдиний тестовий ви-

падок співробітництва ЄС та Росії в сфері безпеки. В той же час деякі європейські країни сприйняли таку пропозицію прохолодно та з застереженнями.

Отже, діяльність Європейського Союзу у процесі врегулювання конфліктної ситуації в регіоні Придністров'я в останні роки значно підвищилася. Однак погляди Молдови і Придністров'я щодо майбутнього дещо різняться, адже сьогодні головним чином Молдова прагне європейської інтеграції в усіх сферах життя: політичній, економічній, культурній; в той час як регіон Придністров'я на даний момент бажає побудувати тісну співпрацю в зазначених вище сферах з Митним союзом (разом з Республікою Білорусь, Республікою Казахстан та Російською Федерацією), тому як і решта міжнародних акторів, що бажають швидкого врегулювання проблеми ЄС на даний момент часу не може запропонувати спільний план подальшого мирного існування Республіки Молдова та Придністровської Молдавської Республіки.

Загалом, на думку ЄС придністровський конфлікт, на нинішній день, базується на економічній складовій, тому має найбільше шансів для швидкого врегулювання. Невдоволеність придністровських економічних агентів невизнаним статусом регіону, який підтримується придністровським режимом, економічний тиск збільшує шанси на внутрішню демократизацію. З іншого боку, європейський поступ Молдови та чіткі європейські перспективи підвищують привабливість спільної молдовської держави для жителів Придністров'я. Проте процес «європеїзації» та поступового зближення між сторонами потребує тривалого часу.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закон України Про державний кордон України: від 04.11.1991. № 1777–ХІІ (зі змінами). Верховна Рада України. Київ., 1991.
2. Круглашов А., Петрова І. Чи допоможуть європейські ліки хронічній кризі Придністров'я? *Політика і час*. Київ 2006. №4. С.55.
3. Сценарії розвитку Придністровського конфлікту. Виклики Європейській безпеці. URL: http://iwp.org.ua/img/IWP-Transnistria_FULL.pdf
4. Coppieters B., Emerson M., Huysseune M., Kovziridze T., etc. Europeanization and the conflict resolution. Case studies from the European Periphery. Gent: Academia Press, 2004. 256 p.
5. European Parliament Resolution on Moldova. URL: <http://www.peacebuilding.md>
6. Transnistrian conflict. Origins and Main Issues. *Background paper of CSCE Conflict Prevention Centre*. 1994.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАРУБІЖНОГО РЕГІОНОЗНАВСТВА

Олена Контаріз

ЯДЕРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ І ФАКТОР ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ
В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ США ЗА ПРЕЗИДЕНСТВА
ДОНАЛЬДА ТРАМПА 4

Сергій Насадюк

«ГОСТРА СИЛА» КИТАЮ ЯК ВИКЛИК
ГЕОПОЛІТИЧНИМ ІНТЕРЕСАМ США 7

Юлія Жабенко

ПОЗИЦІЯ ДОНАЛЬДА ТРАМПА ЩОДО КИТАЮ
ЯК СТРАТЕГІЧНОГО СУПЕРНИКА США
НА СВІТОВІЙ АРЕНІ 10

Олександр Каламаж

ВІДНОСИНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ
З УГОРЩИНОЮ У 2014 – 2018 РР. 13

Катерина Алексєєва

ПОСТМАТЕРІАЛІЗМ: ВИКЛИКИ ДЛЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ
ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ 16

Ігор Вознюк

ГЕОЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ
РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В ЛІВІЇ 19

Нікіта Беляєв

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА США ТА КНР 22

Анастасія Верховецька

ОСВІТНЯ МІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ
ДО РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА 25

СЕКЦІЯ 2

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

Андрій Калько, Тетяна Глушкова ДО ПРОБЛЕМ ОКРЕСЛЕННЯ ПОНЯТТЯ ПОЛЯ ТУРИЗМОЗНАВЧОГО ТУРИЗМУ	29
Олександр Шама ДРІБНА (ЗАСТІНКОВА) ШЛЯХТА У ПРАЦІ «МАНДРІВКА ПОЛІССЯМ І БІЛОРУСЬКИМ КРАЄМ» П.М. ШПІЛЕВСЬКОГО	32
Лариса Хомич, Тетяна Бритюк МАСШТАБИ ТА ГЕОГРАФІЯ ВИЇЗНОГО ТУРИЗМУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	35
Катерина Снігур СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО РЕКРЕАЦІЙНОГО РИНКУ	38
Олег Височанський ФУТБОЛЬНИЙ ТУРИЗМ ЯК ОДИН З ПІДВИДІВ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ	41
Валентина Хомич РОЗВИТОК РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ В БОЛГАРІЇ	44
Анастасія Морозецька КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В ІТАЛІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	47
Олександра Печерська ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ ЕСТОНІЇ В ХХІ СТОЛІТТІ	50
Олександра Фомін ДІЛОВИЙ ТУРИЗМ В ОАЕ В ХХІ СТОЛІТТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	53
Катерина Черняхівська ОСОБЛИВОСТІ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ МЕДИЦИНИ ЯК СКЛАДОВОЇ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ ІНДІЇ	57
Яна Катрецька ЗНАЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ТУРИЗМУ ДЛЯ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ США	61

Надія Яцун

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В КОРОЛІВСТВІ НОРВЕГІЯ	64
---	----

Ірина Акімова

ЦЕНТРИ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ В ІСПАНІЇ	67
--	----

Олена Герасимчук

ПРИРОДНІ РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В НОРВЕГІЇ	70
---	----

СЕКЦІЯ 3**ІНТЕГРАЦІЙНІ ТА ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ
У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ****Євгеній Чопа**

ПРИЧИНИ ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ ЮГОСЛАВІЇ	73
---------------------------------------	----

В'ячеслав Крищенко

РОЛЬ КАНАДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ АМЕРИКАНСЬКИХ ДЕРЖАВ	77
---	----

Дмитро Первина

ПІДКАРПАТСЬКА РУСЬ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРСПЕКТИВ	80
--	----

Павло Петров

ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІМІДЖ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО ПРОСТОРІВ	83
---	----

СЕКЦІЯ 4**МІЖНАРОДНІ КОНФЛІКТИ:
ІСТОРІЯ І ТЕОРІЯ****Вікторія Гордійчук**

КОНФЛІКТ ЗА ОСТРОВИ СЕНКАКУ ТА ЙОГО РОЛЬ У ВІДНОСИНАХ ДЕРЖАВИ ЯПОНІЇ ТА КНДР	86
---	----

Владислав Мойсеєць

ПОНЯТТЯ ТА ПОЛІТИКА САНКЦІЙ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ	89
---	----

Анна Горбачова

МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА: ПОНЯТТЯ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ	93
--	----

Віктор Лазарчук

ТОРГІВЕЛЬНІ ВІЙНИ МІЖ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ТА США	95
---	----

Віктор Пантюшко

УЧАСТЬ ЄС У ВИРІШЕННІ ПРИДНІСТРОВСЬКОЇ ПРОБЛЕМИ	98
--	----

Наукове видання

**МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ І ТУРИЗМ:
СУЧАСНІСТЬ ТА РЕТРОСПЕКТИВА**

*Збірник матеріалів Дв'ятої всеукраїнської науково-практичної
конференції студентів та молодих учених*

30 травня 2019 р., м. Острого

Випуск 9

*Дякуємо за допомогу в підготовці конференції колективу
кафедри країнознавства*

Відповідальний секретар і упорядник Олександра Фомін
Комп'ютерна верстка Наталії Крушинської

Контакти: Факультет міжнародних відносин

Адреса: 35800 вул. Семінарська, 2, м. Острого, Рівненська обл.,
+38 036 54 30832 e-mail: studconference@ukr.net

Формат 42х30/4. Ум. друк. арк. 6,28. Наклад 50 пр. Зам. № 39–19.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура «TimesNewRoman».

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету «Острозька академія»,
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острого, вул. Семінарська, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 1 від 8 серпня 2000 року.

Видавець О. О. Євенок,
м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17А, тел.: (0412) 422-106.
Свідоцтво ДК № 3544 від 05.08.2009 р.

Друк та палітурні роботи ФОП О. О. Євенок
10014, м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17А
тел.: (0412) 422-106, e-mail: book_druk@i.ua